

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 23.

Fredagen den 4 mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att riksdagsman *A. F. Broström*, som lider af bröstsjukdom, är oförmögen att de närmaste dagarne bevista Riksdagens sammanträden, intygas.

Stockholm den 4 mars 1904.

Karl Behm.

Leg. läkare.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig de å kammarens bord hvilande motioner; och hänvisades därvid herr *E. O. V. Wavrinskys* i Stockholm motion, n:o 220, till kammarens tillfälliga utskott n:o 1 och herr *C. F. Vahlquists* motion, n:o 221, till Riksdagens särskilda utskott.

§ 4.

Vidare föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda statsutskottets utlåtande n:o 10, lagutskottets utlåtande n:o 23 och Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8.

§ 5.

På hemställan af herr vice talmannen *Pehrson* beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande n:o 10, angående regleringen

af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet, skulle å föredragningslistan för morgondagens plenum uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Afgåfvos följande motioner, nämligen af:

herr *C. H. P. Burén*, n:o 222, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående indragning af högre lärarinneseminariet;

herr *L. K. Brock*, n:o 223, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen; och

herr *K. Starbäck*, n:o 224, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring af § 21 läroverksstadgan.

Dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>C. H. P. Burén</i>	under den 5 mars,
» <i>S. L. Olsson</i> i Älfvalsåsen	» 4 dagar fr. o. m. den 5 mars och
» <i>J. E. Biesèrt</i>	» den 5 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,42 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Lördagen den 5 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne februari.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *C. von Friesen* öfverlämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen om anslag för restaurering af Heliga Trefaldighets församlings kyrka.

Denna proposition blef på begäran bordlagd.

§ 3.

Efter föredragning häruppå af de å kammarens bord hvilande motioner hänvisades:

herr *C. H. P. Buréns* motion, n:o 222, till Riksdagens särskilda utskott;

herr *L. K. Brocks* motion, n:o 223, till konstitutionsutskottet; och

herr *K. Starbäcks* motion, n:o 224, till kammarens tillfälliga utskott n:o 1.

§ 4.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkten 1:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. höjning
af anslaget till
nötboskaps
premiering
m. m.

Efter föredragning af *punkten 2:o*), angående höjning af anslaget till nötboskaps premiering m. m., lämnades på begäran ordet till

Herr Broander, som yttrade: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till statsutskottets utlåtande i denna punkt. Men jag har ansett mig vid föredragning däraf böra påpeka ett förhållande, som i samband med den ökning af anslaget, som här är ifrågasatt, torde tariffva rättelse. Jag syftar på fördelningen mellan de olika hushållningssällskapen af statsanslaget till nötboskaps premiering. Därom finnes, så vidt jag vet, ingenting annat stadgadt, än att för hvarje hushållningssällskaps område anslaget icke får öfverstiga hvad hushållningssällskapet eller landstinget, hvar för sig eller i förening, för ändamålet tillskjuta. Vid det förhållande att, såsom af statsutskottets betänkande framgår, hushållningssällskapens anslag för år 1902 uppgått till 141,209 kronor 34 öre, under det att statsanslaget för samma år endast utgjort 75,000 kronor, har tydligtvis intet hushållningssällskap kunnat få lika stort bidrag af staten, som det själfv anslagit. Men rättvist torde det väl då synas vara, att anslaget af statsmedel delades mellan hushållningssällskapen åtminstone hufvudsakligen med hänsyn till de belopp, som hushållningssällskapen själfva anvisat, så att proportionen mellan hushållningssällskapens egna anslag och till dem utgående statsanslag blefve någorlunda densamma för de olika hushållningssällskapens områden. Af den officiella redogörelsen för nötboskapspremieringarna i Sverige år 1902 framgår emellertid, att denna proportion ställer sig synnerligen olika för de olika hushållningssällskapen. Stockholms län exempelvis, med ett anslag från hushållningssällskapet af 6,023 kronor 29 öre, har erhållit ett statsanslag af endast 2,000 kronor, under det att Östergötlands län, med ett anslag från hushållningssällskapet af 4,232 kronor 86 öre, erhållit icke mindre än 3,800 kronor af statsanslaget. Ännu sämre ställer sig en jämförelse för Gottlands och Västerbottens län. I Gottlands län ha landsting och hushållningssällskap tillsammans anslagit 4,063 kronor 49 öre, således nästan lika mycket som i Östergötlands län, under det att statsanslag utgått med endast 1,000 kronor, då däremot Östergötlands län, såsom nyss nämndes, åtnjutit ett statsanslag af 3,800 kronor. Västerbottens län, med ett anslag från landsting och hushållningssällskap af tillhoppa 5,221 kronor 78 öre, har af statsmedel erhållit endast 1,700 kronor.

Jag har i landtbruksstyrelsen sökt vinna förklaring öfver detta förhållande. Och det har där svarats mig, att man icke ansett sig kunna göra någon ändring med afseende på de statsanslag, som hushållningssällskapen en gång tilldelats. Utan att gifva mig in på frågan om det berättigade i ett sådant resone-

mang, har jag endast velat påpeka detta förhållande, som jag anser vara ett missförhållande, i den förhoppning, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i och med det att anslaget, som jag hoppas, kommer att ökas, vidtager sådana åtgärder, att i första hand de län, som äro sämst lottade med afseende på bidrag från staten, måtte komma i åtnjutande af förhöjdt statsanslag.

*Ang. höjning
af anslaget till
nötboskaps
premiering
m. m.
(Forts.)*

Herr talman! Jag har, som sagdt, intet annat yrkande än om bifall till statsutskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Odelberg: Med anledning af den siste ärade talarens påpekande därom, att det icke skulle förefinnas någon proportion mellan nu utgående statsanslag till nötboskaps premiering och de anslag, som af hushållningssällskap och landsting för ändamålet beviljades, ber jag att få erinra om att Riksdagen blott föreskrifvit, att anslagen af statsmedel i förevarande fall icke få utgå med högre belopp än hvad hushållningssällskap eller landsting hvar för sig eller tillsammans anvisat. Men vid bestämmande af statsanslagets storlek i hvarje särskildt fall har man många andra faktorer att taga med i beräkningen, än det af talaren påpekade förhållandet. Visad ovanlig lifaktighet inom ett hushållningssällskap för premieringen, möjligen förefintliga behållningar från ett föregående år å sällskapets eget anslag, antalet inlösta frisedlar, sällskapens större eller mindre tillgångar, alla dessa faktorer måste tagas i betraktande vid fördelning af statsanslaget.

Hvad Östergötlands hushållningssällskap beträffar, som här nämndes, så finns det kanske icke något hushållningssällskap, där intresset för nötboskapspremieringen är så stort som inom detsamma. Östergötlands läns hushållningssällskap har gjort så ofantligt mycket för kreatursskötselns upphjälpande, och det är då helt naturligt, att man velat ifrån statens sida uppmuntra detta hushållningssällskaps sträfvanen så mycket som möjligt inom medgifna gränser.

Hvad Stockholms län beträffar, så är det först under de senaste åren någon lifaktighet för nötboskapspremieringen där visat sig. Stora delar af länet ligga nära intill Stockholm, och något uppfödande af kreatur förekommer där icke, och följaktligen behöfva icke några medel för nötboskapspremiering, hvad dessa trakter beträffar, tagas i anspråk.

Det är således många faktorer, som måste tagas i betraktande vid bestämmandet af den andel, hvarje län bör erhålla af anslaget till nötboskapspremieringen, och man kan icke uteslutande rätta sig efter det belopp, hvarje hushållningssällskap lämnar.

Herr Broander: Det vill jag gifva herr statsrådet alldeles

*Ang. höjning
af anslaget till
nötboskaps
premiering
m. m.*

(Forts.)

rätt uti, att icke endast det förhållande, jag påpekat, skall vara ensamt bestämmande. Särskildt förtjänar det allt erkännande, att de fattigare hushållningssällskapen i första rummet få åtnjuta ett större anslag ifrån statens sida än de rikare hushållningssällskapen.

Jag vill ej heller så skarpt opponera mig mot att anslagen nu äro sådana de äro, ty det har tydligtvis berott därpå, att inom vissa län från början intresset varit större än i andra län, och att anslagen därefter blifvit fördelade. Men inom Gottlands län, där intresset från början varit litet, har detsamma under tidernas lopp blifvit allt större och större, hvilket tydligtvis framgår däraf, att större och större anslag blifvit beviljade af hushållningssällskapet och landstinget. Den riktigaste måttstocken för bedömandet af, hur pass stort intresset inom de olika hushållningssällskapen är, är tydligtvis storleken af de anslag, resp. län själfva anvisa.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3:o) och 4:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5:o).

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen dels att, under villkor att den nu lediga förste fiskeriassistentbefattningen med utgången af innevarande år och andre fiskeriassistentbefattningen efter nuvarande innehafvarens af denna befattning afgång indroges, godkänna ett i statsrådsprotokollet för jordbruksärenden den 12 januari 1904 intaget förslag till stat för statens fiskeriadministration äfvensom de villkor och förbehåll, som i statsrådsprotokollet föreslagits för åtnjutande af de i samma stat upptagna löneförmåner, samt medgifva ej mindre att, för tillsättande från och med år 1905 af två fiskeriintendentsbefattningar och från den tid, då den från anslaget till fiskerinäringens understöd till andre fiskeriassistenten nu utgående aflöning samt resekostnads- och traktamentsersättning upphörde att utgå, jämväl af den i staten upptagna fiskeriassistentbefattningen äfvensom för anställande från och med år 1905 af två fiskeristipendiater och en fiskeringenjör, måtte, under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd», uppföras ett anslag med benämning »statens fiskeriadministration» till belopp af 16,000 kronor, än äfven att af detta anslag måtte, så länge nuvarande andre fiskeriassistenten i denna sin befattning kvarstode, användas till aflöning samt resekostnads- och traktamentsersättning åt honom högst 3,000 kronor, för år räknadt;

dels ock att, i följd af hvad sålunda föreslagits samt på grund af hvad i statsrådsprotokollet i öfrigt anförts, höja anslaget till fiskerinäringens understöd från 42,000 kronor till 66,000 kronor, eller med 24,000 kronor.

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.
(Forts.)*

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen måtte, under villkor att den nu lediga förste fiskeriassistentbefattningen med utgången af innevarande år och andre fiskeriassistentbefattningen efter nuvarande innehafvarens af denna befattning afgång indroges, godkänna
dels följande stat för statens fiskeriadministration:

Aflöning:	Lön	Tjänstgöringspenningar	Summa	
1 fiskeriintendent	2,500	1,500	4,000	} Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
5 fiskeriintendenter	12,500	7,500	20,000	
1 fiskeriassistent	1,800	1,200	3,000	
2 fiskeristipendiater, arfvoden	—	—	3,000	
1 fiskeriingeniör, arfvode.....	—	—	2,000	
Summa aflöning kronor			32,000	

dels följande villkor och förbehåll för åtnjutande af de i staten upptagna löneförmåner, nämligen:

att fiskeriintendent eller fiskeriassistent skulle vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af fiskeriadministrationen eller eljest kunde vara stadgad;

att med fiskeriintendents- eller fiskeriassistentbefattning icke finge förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstbefattning, med mindre den befunnas icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen vid fiskeriadministrationen;

att fiskeriintendent eller fiskeriassistent finge uppbära tjänstgöringspenningar endast för den tid, han verkligen tjänstgjort; och skulle för den tid, tjänsteinnehafvaren åtnjtit tjänstledighet, dessa aflöningsförmåner utgå till den, som tjänsten förrättat;

att den, som af sjukdom hindrades att sin tjänst förrätta, ägde uppbära hela lönen, men att den, som eljest undfinge ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, eller vore från tjänstgöring afstängd eller ej kunde densamma på grund af eljest förekommande lagligt tjänstehinder förrätta, kunde förpliktas att under ledigheten, utöfver sina tjänstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen, som för tjänstens förrättande erfordrades eller eljest pröfvades skäligt;

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.*
(Forts.)

att vid sjukdomsförfall för fiskeriintendent fiskeriassistenten skulle vara skyldig att, om han förordnades att uppehålla fiskeriintendentsbefattning, densamma, mot åtnjutande af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än tre månader under ett år;

att, där höjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af tjänst i samma grad vore medgifven, tidpunkten vid första förhöjningen bestämdes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren mer än fyra år af denna tid själf med godt vitsord bestridit sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjänst, och för andra förhöjningen efter ytterligare fem år på samma villkor, under iakttagande, hvad hvarje af dessa förhöjningar anginge, att den högre aflöningen ej finge tillträdas förrän vid början af kalenderåret näst efter det, under hvilket den stadgade tjänstealdern blifvit uppnådd;

att fiskeriintendent eller fiskeriassistent skulle, då han uppnått 65 lefnadsår och minst 35 tjänstår, vara förpliktad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå, Kungl. Maj:t eller den myndighet, som ägde afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, därest och så länge den pensionsberättigade pröfvades kunna i tjänsten på tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kunde finnas villig i densamma kvarstå; samt

att fiskeriintendent eller fiskeriassistent skulle vara underkastad de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunde varda stadgade;

samt medgifva ej mindre att för tillsättande från och med år 1905 af två fiskeriintendentsbefattningar och från den tid, då den från anslaget till fiskerinäringens understöd till andre fiskeriassistenten nu utgående aflöning samt resekostnads- och trakamentsersättning upphörde att utgå, jämväl af den i staten upptagna fiskeriassistentbefattningen äfvensom för anställande från och med år 1905 af två fiskeristipendiater och en fiskeriingenjör finge under förevarande anslagstitel uppföras ett anslag med benämning »statens fiskeriadministration» till belopp af 16,000 kronor, än äfven att af detta anslag finge, så länge nuvarande andre fiskeriassistenten i denna sin befattning kvarstode, användas till aflöning samt resekostnads- och trakamentsersättning åt honom högst 3,000 kronor, för år räknadt; och

b) att Riksdagen måtte, i följd af hvad under nästföregående moment föreslagits och på grund af hvad anförts samt under förutsättning af bifall till hvad utskottet under punkt 29:o) i förevarande utlåtande föresloge, höja anslaget till fiskerinäringens understöd från 42,000 kronor till 60,000 kronor, eller med 18,000 kronor.

Vid utlåtandet hade fogats reservationer:

af herr *K. E. Bohnstedt*;

af herrar *Andersson* i Västra Nöbbelöf, *Boström*, *Odqvist*, *Persson* i Tällberg, *Petersson* i Påboda, *Sjö*, *Nilsson* i Skärhus, *Ödman*, *Emthén* och *Svensson* i Olseröd, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa:

Åtgärder till fiskerinäringens befrämjande.
(Forts.)

a) att Riksdagen måtte, under villkor att den nu lediga förste fiskeriassistentbefattningen med utgången af innevarande år och andre fiskeriassistentbefattningen efter nuvarande innehafvarens af denna befattning afgång indroges, godkänna dels följande stat för statens fiskeriadministration:

Aflöning:	Lön	Tjänstgöringspenningar	Summa	
1 fiskeriintendent	2,500	1,500	4,000	} Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
5 fiskeriintendenter	12,500	7,500	20,000	
1 fiskeriassistent	1,800	1,200	3,000	
2 fiskeristipendiater, arfvoden	—	—	3,000	
Summa aflöning kronor			30,000	

dels följande villkor etc. — — varda stadgade;

samt medgifva ej mindre att för tillsättande från och med år 1905 af två fiskeriintendentsbefattningar och från den tid, då den från anslaget till fiskerinäringens understöd till andre fiskeriassistenten nu utgående aflöning samt resekostnads- och traktamentsersättning upphörde att utgå, jämväl af den i staten upptagna fiskeriassistentbefattningen äfvensom för anställande från och med år 1905 af två fiskeristipendiater finge under förevarande anslagstitel uppföras ett anslag med benämning »statens fiskeriadministration» till belopp af 14,000 kronor, än äfven att af detta anslag finge, så länge nuvarande andre fiskeriassistenten i denna sin befattning kvarstode, användas till aflöning samt resekostnads- och traktamentsersättning åt honom högst 3,000 kronor, för år räknadt; och

b) att Riksdagen måtte, i följd af hvad under nästföregående moment föreslagits och på grund af hvad anförts samt under förutsättning af bifall till hvad utskottet under punkt 29:o) i förevarande utlåtande föresloge, höja anslaget till fiskerinäringens understöd från 42,000 kronor till 58,000 kronor, eller med 16,000 kronor.

Sedan utskottets under *nom. a)* gjorda hemställan blifvit uppläst, anförde:

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.
(Forts.)*

Herr Boström: Herr talman! Mot utskottets hemställan i denna punkt har jag i visst fall varit af afvikande mening. Jag har nämligen ansett, att det å ordinarie staten upptagna fasta arfvodet af 2,000 kronor till en fiskeriingenjör borde ur staten utgå; och jag ber att i det fallet få hänvisa till den reservation, som återfinnes i betänkandet, och till hvilken jag tar mig friheten att yrka bifall.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman, mina herrar! Hvad beträffar framställningen här i punkt 5:o), att det skulle tillsättas en ingenjör för fiskerinäringens befrämjande, så ansågo vi, några ledamöter inom utskottet, att det var en alldeles öfverflödigt tjänsteman. På den grund reserverade vi oss, och skall jag för min del anhålla om proposition på bifall till den reservation, som finnes bifogad detta betänkande mot dess hemställan i punkt 5:o), mom. a).

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Odelberg: Bland de anslag, Kungl. Maj:t äskat för ordnande af landets fiskeridministration, finnes dels ett å 25,000 kr. för anskaffande af en motorbåt, dels ock ett å 5,000 kr. årligen för denna båts utrustning och drift.

Statsutskottet har enhälligt afstyrkt denna Kungl. Maj:ts framställning. Jag är ej så förmäten, att jag tror, att jag på något vis skulle kunna inverka på kammaren att frångå detta utskottets förslag. Men jag har ansett mig skyldig att i denna fråga yttra några ord, därför att statsutskottet tycks helt och hållet hafva missuppfattat sättet för båtens användning, trots att i den kungl. propositionen enligt min mening användningssättet klart och tydligt framhållits.

Att döma af den motivering för afslag, som statsutskottet använt, framgår tydligt, som om utskottet skulle ha tänkt sig, att båten skulle vid alla möjliga tillfällen användas såsom fortskaffningsmedel för fiskeritjänstemännen. Statsutskottet säger nämligen i motiveringen, att det är mycket lämpligare att använda snabbare kommunikationssätt, än ett sådant fartyg skulle erbjuda.

Det är naturligtvis ej meningen att, om en fiskeritjänsteman beordras att företaga en ämbetsresa från Stockholm till Göteborg, han i stället för att företaga resan med järnväg skulle begagna ifrågavarande båt för att rundt kusten eller kanalvägen uppnå bestämmelseorten. Båten är afsedd att användas af fiskeritjänstemännen, där icke några kommunikationer finnas eller där kommunikationsmöjligheter endast med största svårighet kunna åstadkommas. Meningen vore, att fiskeritjänstemännen skulle begagna ifrågavarande tjänstebåt för att i större insjöar, såsom Mälaren, Hjälmaren, Väneren och Vättern äfvensom rundt omkring hela vår kust företaga vetenskapliga undersökningar i afsikt att utröna våra

dyrbara fiskslags lifsbetingelser; att i dessa insjöar och i skärgården anställa fiskeförsök; att besöka fisklägen för att få till stånd ett samarbete mellan dess fiskarebefolkning, till nytta för bådadera. Slutligen tror jag också, att denna båt skulle för fiskarebefolkningen, i synnerhet den på västkusten, hafva sin stora betydelse därigenom, att den kunde tjäna som modell för ett modernt utrustadt fiskefartyg. Jag tager dock för alldeles gifvet, att Kungl. Maj:t icke skall underlåta att till en kommande Riksdag förnya sin framställning i denna del. Alla våra grannländer hafva låtit för sina fiskeriadministrationers räkning anskaffa tjänstebåtar, och ända till för ett par år sedan har ock en tjänstebåt stått till den svenska fiskeriadministrationens förfogande. Denna båt har dock såsom helt och hållet otidsenlig försålts. Jag hoppas således att, då en förnyad framställning återkommer till Riksdagen, densamma skall uppfattas på annat sätt än statsutskottet nu gjort.

Vidare har här yrkats af två utaf kammarens ledamöter, att det af Kungl. Maj:t begärda anslaget till aflönande af en fiskerijingenjör icke skulle, ehuru det är satt så blygsamt som till endast 2,000 kronor för år, af kammaren bifallas. Jag ber att få uppläsa endast några ord ur den skrifvelse, som Riksdagen för ungefär två år sedan, nämligen den 20 maj 1902, aflät till Kungl. Maj:t med begäran om en reorganisation af fiskeriadministrationen. Riksdagen skref bland annat följande: »En stegrad odling af landet och i samband därmed stående sänkningar och tappningar af sjöar och vattendrag, industriens utveckling, anläggning af industriella verk och inrättningar invid vattendragen och därmed förenade nödvändiga dammbyggnader, utsläppande af affallsämnen m. m. i vattnet, allt detta har i väsentlig mån bidragit att minska fisket och utöfva en menlig inverkan på detsamma».

Jag tror icke, att någon skall kunna jäfva riktigheten af dessa ord. Den satsen gäller, att de starkare öfvervinna de svagare; fiskerinäringen såsom den svagare får gifva vika för storindustrien. Men då är det också vår plikt att se till, att nederlaget blir så litet som möjligt. Oupphörligt inkomma till Kungl. Maj:t framställningar om rätt att få öfverbygga kungsådran i vattendragen. Jag tror det icke skall dröja så synnerligen länge, innan t. ex. alla de mera betydande fallen i Dalälven äro öfverbyggda. Kungl. Maj:t har därvid att, jämlikt gällande författning, tillse, att ej fiskerinäring af större betydhet skadas. Kungl. Maj:t föreskrifver då, att vatten i tillräcklig mängd för fiskens gång skall framsläppas, att laxtrappor skola anbringas, ålyngel- ledare inrättas, m. m. Sedan arbetet blifvit verkställt, har landtbruksstyrelsen att företaga besiktning, och om fel vid arbetets utförande blifvit begångna, får dammägaren underkasta sig att vidtaga nödiga förändringar. Men härvid uppstår den frågan: kan man förutsätta, att hos de inom landtbruksstyrelsen anställda tjänstemännen verkligen skall finnas för handen full sakkunskap

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.*
(Forts.)

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.*
(Forts.)

i dylika saker? Härför fordras enligt min åsikt tekniska kunskaper, och hade sådana stått landbruksstyrelsen till buds, är jag viss om att månget misstag, till fromma såväl för industrien som fiskerinäringen, kunnat förebyggas.

Vidare ålägga mycket ofta Konungens befallningshafvande fabriker att vidtaga åtgärder till förebyggande utaf att för fisket skadliga ämnen utsläppas i vattendragen. Men hurudana dessa åtgärder skola vara beskaffade, därom kan Konungens befallningshafvande intet upplysa. Under den tid jag var chef för landbruksstyrelsen, fick denna styrelse mycket ofta mottaga skrivelser från fabriksidkare med begäran om råd och upplysningar i dylika frågor. Inför dylika frågor stod emellertid landbruksstyrelsen alldeles handfallen och kunde icke gifva några råd. Därtill behöfvas nog andra kunskaper, än dem, som för landbruksstyrelsen genom de under densamma lydande fiskeritjänstemännen stå till buds. Reservanterna hafva nu också erkänt, att så är förhållandet, och de hafva ock föreslagit, att man i dylika fall skulle vända sig till tekniskt bildade personer. Men hvart skall man vända sig för att uppsöka dessa teknici? Jag för min del vet det ej, och då jag tillhörde landbruksstyrelsen, gjorde jag fruktlösa försök. Och äfven om man lyckades finna några personer, som ägnat särskilda studier åt dessa frågor, så skulle dock, enligt min mening, kostnaderna för deras anlitande icke blifva billigare, än om man för ifrågavarande ändamål hade att tillgå en fast anställd tjänsteman.

Vårt grannland Finland har också insett nödvändigheten af att hafva en sådan här tjänsteman fast anställd inom sin fiskeradministration. Man kan väl icke heller begära, att en person skall ägna något grundligare studium åt hithörande frågor, med mindre än att han har utsikt till anställning.

Jag ber därför kammaren vara god och taga i öfvervägande, huruvida det icke vore skäl att i denna fråga gå med statsutskottets majoritet och låta sig nöja med den ganska väsentliga nedprutning, som redan blifvit gjord i Kungl. Maj:ts förslag, utan att ytterligare öka på denna nedprutning med de nu omordade 2,000 kronorna.

Herr Odqvist: Herr talman, mina herrar! Uti förevarande fråga gäller saken icke så mycket, huruvida det begärda anslaget af 2,000 kronor skall beviljas eller icke. utan huruvida man skall eller icke skall följa den eljest vanliga principen när en ny stat skall fastställas, nämligen att, åtminstone första gången, icke tillätta flere tjänstemän än som oundgängligen behöfvas.

När vi inom utskottet förehade frågan om de för de nu föreslagna fiskerintendenterna begärda lönebeloppen, sökte vi göra oss underrättade om, hvilka kunskapsmeriter skulle af dem fordras. Vi fingo då till svar, att de skulle äga samma kunskaps-

meriter som adjunkter och vara praktiskt anlagda. Kan man då icke vara berättigad antaga, att dessa tjänstemän skola hafva inhämtat äfven så pass mycken teknisk bildning, att de kunna utföra sådana där arbeten, hvilka herr statsrådet nyss omnämnde, eller byggandet af laxtrappor och anordnandet af ålyngelledare samt undersökningar af kungsådra vid öfverbyggandet af vattendrag? Min öfvertygelse är, att dessa tjänstemän, fiskeriintendenterna, skola åtminstone under den första tiden icke få så mycket att göra, utan ganska väl hinna att ägna sig åt sådana där arbeten, hvarom jag nyss talade, och då den för dem begärda lönen af 5,000 kronor synes mig ganska bra tilltagen, kan man ju med skäl begära, att de innehafva en sådan bildningsgrad, att de kunna biträda vid dessa tekniska frågor.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! En omständighet, som för mig utgör en mycket viktigare betänklighet än de nu begärda 2,000 kronorna till en fiskeriingenjör, är den, att hafsfisket vid vår västkust blifvit sammanslaget med färskvattensfisket och på samma gång tagits från kommerskollegium samt förlagts under landtbruksstyrelsen. I Riksdagens skrivelse af den 20 maj 1902 med begäran om reorganisation af fiskeriadministrationen nämnes särskildt om att anordningar skulle vidtagas endast beträffande östersjö- och färskvattensfisket, just med hänsyn till att ett alldeles särskildt fiske bedrifves vid västkusten. Men landtbruksstyrelsen har behagat taga för sig så pass mycket, att den slagit under sig äfven denna sistnämnda stora del af fisket, hafsfisket, och vill hafva detsamma under sitt välde. Vi bohuslänningar, som ju i första rummet hafva med detta slags fiske att göra, hafva dock alltid varit belättna med att i detta afseende lyda under kommerskollegium, detta naturligtvis så mycket mera, som vår sjöfart ju lyder under kommerskollegium samt våra fiskare och våra sjömän till stor del utgöras af samma personer; de äro ömsom fiskare, ömsom sjömän. Vi hafva, som sagdt, funnit oss bra af att härutinnan lyda under kommerskollegium. Men att nu till landtbruksstyrelsens öfverinseende öfverlämna denna så viktiga näring, som hafsfisket är, synes mig vara ett språng ut i luften, om hvilket man icke så noga kan veta, hvart det bär. Att hafsfisket och sötvattensfisket skulle kunna lyda under en och samma myndighet och samma tillsyningsmän finnas för dem anställda, är en onaturlighet. Flere af landets myndigheter hafva också ytttrat sig i samma riktning. Så t. ex. den af Kungl. Maj:t år 1881 tillsatta fiskerikommittén. Härom kunna vi å sidan 44 af det föreliggande utskottsutlåtandet läsa följande: »Hvad den förstnämnda af dessa frågor» (nämligen om rikets indelning i fiskeridistrikt) »angår, är densamma ingalunda ny,

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.*
(Forts.)

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.*
(Forts.)

utan bragtes, såsom Riksdagen jämväl erinrat, på tal redan af den utaf Kungl. Maj:t den 22 januari 1881 tillsatta fiskerikommittén. Denna kommitté föreslog nämligen uti sitt den 3 mars 1883 afgifna betänkande, att landet med hänsyn till fiskena skulle indelas i fyra distrikt, hvaraf *det första* skulle innefatta hela västerhafsfisket, halländska laxfiskena samt fisket i Öresund och vid Skånes sydkust, *det andra* fisket i Östersjön från gränsen mot Skåne» o. s. v. Af dessa ord framgår det tydligt, att kommittén tänkt sig, det västerhafsfisket (jämte några andra läns hafsfisken) skulle hafva sin administration för sig. — Vidare har Konungens befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län på förfrågan af landtbruksstyrelsen uttalat följande ord, som återfinnas å sid. 47 i utlåtandet, eller »att distrikten icke borde göras större, än att det blefve möjligt för distriktstjänstemännen att förvärfva sig den lokal- och personalkännedom inom distrikten, som erfordrades, för att de skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina älligganden, äfvensom *att, hur distriktsindelningen än genomfördes, det vore nödvändigt, att en särskild tjänsteman förtfarande finnes anställd för länets hafsfisken* och att aflöningen till honom utginge af allmänna medel». Konungens befallningshafvande i länet, hvilken ju egentligen är den, som hittills, till allas vår belåtenhet, haft hafsfiskeadministrationen om hand, måste väl anses såsom en mycket tungt vägande auktoritet, och Konungens befallningshafvande har, såsom af det nyss upplästa framgår, som sin åsikt uttalat, att hvardera slaget af fiske borde administreras för sig. — Dessutom har Malmöhus läns hushållningssällskap, såsom synes å sidan 46 i utlåtandet, yttrat sig i samma riktning, och likaså hafva, enligt hvad som kan inhämtas å sidan 49 i utlåtandet, såväl Blekinge läns hushållningssällskap som detta läns Konungens befallningshafvande gjort uttalanden i liknande syfte, eller att hvardera fisket bör förvaltas särskildt.

Denna sak är således mycket viktigare än striden om huruvida de 2,000 kronorna till en fiskeriingenjör skola beviljas eller ej, ty detta sistnämnda är en bagatell mot det, som vi i ett nu kunna riskera genom att i landtbruksstyrelsens hand lägga denna stora fråga, som hafsfisket utgör. Vi veta ju icke, om där finnas eller framdeles komma att finnas personer, som äro kompetenta att administrera en sådan näring som den, hvarom här är fråga, och som väl kräfver praktiska och dugande män.

Som sagdt, mycket stora betänkligheter emot antagandet af en sådan anordning som den nu föreslagna hafva framkommit, och hvad mig själf beträffar, äro dessa betänkligheter så betydande, att jag nu anser mig böra yrka afslag å hela framställningen, såväl Kungl. Maj:ts som utskottets och reservanternas, under förhoppning, att den må återkomma i annan form, nämligen så, att icke hafsfisket må sammanföras med sötvattensfisket.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Odelberg: Med anledning af den siste talarens yttrande, att landtbruksstyrelsen skulle hafva »tagit för sig» äfven hafsfisket, ber jag att få upplysa, det landtbruksstyrelsen icke tagit för sig detsamma, utan att Kungl. Maj:t har bestämt, att frågor rörande hafsfisket skola lyda under landtbruksstyrelsen och icke såsom tillförene under kommerskollegium.

Denne ärade talare ordade äfven något om den stora sakkunskap i fiskerifrågor, hvilken skulle finnas i kommerskollegium, men däremot saknas i landtbruksstyrelsen, där dock en fiskeriinspektör är anställd såsom föredragande. Med all respekt för kommerskollegii kompetens att handhafva ärenden, tror jag dock, att man måste erkänna, att sakkunskapen uti fiskerifrågor är till finnandes uti landtbruksstyrelsen och icke i kommerskollegium. Kungl. Maj:t har för öfrigt tagit hänsyn till den fordran, att hafsfisket skulle få sin särskilda målsman, ity att därför skulle anställas en särskild fiskeriintendent, som förhållandet nu är i Göteborgs och Bohus län, blott med den skillnad, att hans verksamhetsområde äfven skulle utsträckas till Hallands län. Någon olägenhet för Göteborgs och Bohus län kan väl ej därigenom uppstå.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar!

Om man frågar sig, åt hvilken fackkunskap en fiskeriintendent företrädesvis bör hafva ägnat sig, så kan svaret icke blifva mer än ett: han bör vara zoolog. Men reservanterna inom utskottet vilja göra honom äfven till ingenjör. De fordra, att han skall hafva så stor ingenjörsbildning, att han kan afgöra alla frågor af den beskaffenhet, att Kungl. Maj:t ansett dem icke lämpligen kunna lösas af annan än inom ingenjörsfacket utbildad person. Att fordra något dylikt af den, som företrädesvis har håg och fallenhet för zoologi, tror jag dock vara för mycket begärdt. Ty det är icke alls sagdt, att en dylik person har håg och fallenhet för ingenjörsvetenskap. Och den, som utan håg och fallenhet nödgas ägna sig åt ingenjörsvetenskapen, den blir en mycket klen ingenjör.

Det finnes emellertid, enligt min åsikt, en särskild fördel förenad med anställandet af en fiskeriingenjör, en fördel, som jag tror ännu icke blifvit påpekad. Och det är den fördel, som skulle ligga däri, att denne fiskeriingenjör skulle kunna anlitas såsom sakkunnig vid de talrikt förekommande syneförrättningar, som årligen måste hållas, såsom särskildt vid frågor om öfverbyggande af kungsådra och dylika fall. Det kan väl icke förnekas, att det skulle vara mycket fördelaktigt, om man hade en person, som hade sig uppdraget att såsom sakkunnig biträda vid dylika förrättningar. Detta skulle nämligen ovillkorligen medföra den verkan, att det blefve mera enhetlighet vid uppgörandet af

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.*
(Forts.)

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.*
(Forts.)

planer för de arbeten, som komme att följa på dylika förrättningar. än om man nödgades för dylika frågor anlita än en person, än en annan, af hvilka ingendera plägade särskildt sysselsätta sig med dithörande frågor. Man kan väl befara, att, för den händelse saken blefve ordnad på det senare sättet, omdömet i de olika fallen skulle komma att utfalla ganska varierande. Och slutligen undrar jag, om det verkligen skulle blifva någon besparing för statsverket, om man i hvarje särskildt fall skulle tillkalla en särskild sakkunnig mot särskildt för tillfället i fråga utgående arfvode. Arfvodet plägar i dylika fall icke blifva så särskildt billigt, och om det blefve många gånger om året, som dylikt inträffade, så komme nog dessa arfvoden tillhopa att ganska mycket öfverstiga det belopp af 2,000 kronor, som Kungl. Maj:t nu äskat till arfvode åt den föreslagna fiskeriingenjören.

För min del anser jag således, att alla skäl tala för att Kungl. Maj:ts förslag i fråga om en fiskeriingenjör bifalles, och jag ber därför att få yrka bifall till detsamma.

Häruti instämde herrar *Natt och Dag*, *Almqvist* och friherre *De Geer*.

Herr vice talmannen *Pehrson*: Herr talman! Jag skall icke uppehålla mig vid frågan om den af Kungl. Maj:t föreslagna tjänstebåten för fiskeridirectionens behof, allra helst som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet förklarar, att han kan finna sig i hvad statsutskottet i detta hänseende föreslagit.

Däremot vill jag fästa mig något vid yttrandet af talaren på göteborgs- och bohuslänsbänken. Om jag fattade honom rätt, så yrkade han afslag på både Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag, och han motiverade detta sitt yrkande därmed, att han ansåg, att det behöfdes en särskild fiskerivård för hafs-fisket och en särskild fiskerivård för insjöfisket. Jag är icke sakkunnig på detta område och kan således icke yttra mig med någon sakkunskap om riktigheten eller oriktigheten af denna hans åsikt. Men ett förhållande, som härvidlag för mig står alldeles klart, är, att om man skulle ordna fiskerivården på sådant sätt, som denne talare framhöll, så skulle det bli så dyrt, att jag är fullkomligt öfvertygad om att, om Riksdagen nu afslår det föreliggande förslaget på en sådan grund, som denne talare anförde, och Kungl. Maj:t sedermera med anledning däraf framkomme med ett nytt förslag, gående i nu angifna riktning, det skulle visa sig, att Riksdagen alldeles gifvet skulle draga sig för de kostnader, som vore förenade med att få en sådan fiskeridirection.

Beträffande åter förslaget om anställande af en fiskeriingenjör, vill jag nämna, att jag, i likhet med herr *Hammarskjöld*, vid

behandlingen af ärendet inom utskottet trott, att en sådan fiskeriingenjör kunde vara behöflig. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har nyss framhållit en del synpunkter, som därvidlag äro att beakta. Vid ärendets behandling inom utskottet framhölls i det närmaste precis samma skäl för anställandet af en fiskeriingenjör. Jag tror, att man kan på goda skäl säga, att hos dessa fiskeriintendenter och fiskeriassistenter icke förefinnas de förutsättningar, de egenskaper och speciella kunskaper, som just fordras vid sådana tillfällen, som då det är fråga om dels anbringande af öfverbyggnad af kungsådra, dels lämpliga uppgångar i vattendragens forsar för laxyngel och ålyngel. Kan man nu verkligen påstå, att hos de öfrige fiskeritjänstemännen finnas sådana kunskaper som ingenjörskunskap? I det afseendet har, efter min mening, ganska riktigt framhållits, att man hos en fiskeriintendent har att söka kunskaper på helt andra områden, företrädesvis det zoologiska. Med ett ord sagdt, jag tror icke, att det vore någon god besparing att ur staten utesluta anslaget till aflönande af en fiskeriingenjör, och jag håller före, att, om Riksdagen vid detta tillfälle bifaller reservanternas förslag, det snart skall visa sig, att behovet af en fiskeriingenjör är så stort, att ett nytt förslag om anställande af en sådan icke länge låter vänta på sig.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Tällberg: Jag begärde ordet därför, att såväl herr vice talmannen som herr Hammarskjöld uttalade den meningen, att vi genom att bevilja anslaget till en fiskeriingenjör skulle kunna undgå vissa kostnader för sakkunnigt biträde vid sådana syner, som förekomma, då fråga är om öfverbyggande af kungsådra. Jag vill härvid erinra om, att synerätten väl i alla fall lär komma att tillkalla sakkunnige, som äro sakkunnige äfven på andra områden än fiskerinäringens. Såväl dessa sakkunnige som synerätten måste bekostas af den industriidkare, som gjort ansökning om rätt till öfverbyggande af kungsådra. Det kan således icke bli någon besparing för staten åtminstone. Nu tycktes emellertid dessa talare vilja framställa saken så, som om staten skulle bekosta dessa sakkunnige; men detta är icke öfverensstämmande med verkliga förhållandet. En annan sak är, att förordnande utfärdas för en person, som å statens vägnar »bevakar det allmännas intresse», som det heter. Men denne har en helt annan ställning och uppgift.

Och hvad denne föreslagne fiskeriingenjör beträffar, så förefaller det mig, som om han på detta område skulle knappast kunna hafva den kompetens, som där erfordras. Ty där gäller det egentligen konstruktionen af laxtrappor och dylikt, och därtill fordras, enligt min uppfattning, icke en ingenjör, utan en veten-

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.
(Forts.)*

skapsman, en zoolog, som förstår, huru höga och huru breda stegen i trapporna skola vara. Sedan blir det naturligtvis industriidkarens uppgift — eller öfver hufvud den persons uppgift, som vill bygga i strömmen — att konstruera trappan i enlighet med de föreskrifter, som vetenskapsmannen meddelat. Således, trappans soliditet och allt, som hör till det tekniska arbetets utförande, det måste den sökande industriidkaren själf draga försorg om; men trappans konstruktion det är en sak, som hör till vetenskapsmannens afgörande. Jag tror därför, att man icke på något sätt skulle kunna undvika att i dylika fall anlita en af dessa fiskeriintendenter, äfven om man finge en ingenjör, kunnig i vattenbyggnadskonst och vattenbyggnaders konstruktion. Någon besparing skulle det i alla händelser icke bli, ty synerätterna komme i alla fall att såväl tillkalla en sakkunnig som hos Konungens befallningshafvande begära förordnande för lämplig person att bevaka det allmännas rätt.

På alla dessa grunder anhåller jag att få yrka bifall till reservanternas förslag och afslag å utskottets hemställan.

Herr Olsson i Heden: Jag skall blott be att få göra en liten erinran med anledning af vice talmannens yttrande. Han framhöll, att, om herr Ödmans förslag skulle gå igenom, nämligen att det skulle bli en särskild administration för hafsfisket på västkusten och en särskild för det öfriga fisket, det skulle bli en ganska dyr historia att realisera. Häremot vill jag endast invända, att det behöfde ju icke bli vidlyftigare, än att en särskild tjänsteman tillsattes för att hafva öfverinseendet öfver hafsfisket på västkusten. Och det är väl i alla fall en sak, som litet hvar, som känner till saken, måste medgifva, att en så stor och betydelsefull näring, som detta västkustfiske i sig själf är, väl förtjänar att hafva en särskild administration.

Här har äfven uttalats åtskilliga betänkligheter i fråga om dessa öfvertillsyningsmän. Och det är väl också gifvet, att ju större utsträckning deras verksamhetsområde skulle få — och den största möjliga utsträckning skulle ju inträffa, om de skulle hafva öfverinseendet såväl öfver hafsfisket vid västkusten som det öfriga hafsfisket och insjöfisket — desto större skulle svårigheten bli att påträffa kompetente män. Som sagdt, rikets fiske på västkusten kräfver nog sin särskilda tillsyn, och, efter hvad jag tror, bör icke i en så viktig fråga som denna kostnaden för en tjänsteman mer eller mindre få lägga hinder i vägen för frågans lösning på ett fullt tillfredsställande sätt. Jag tror därför, att Riksdagen gjorde väl för näringens egen skull, om den afsloge de nu föreliggande förslagen, såväl Kungl. Maj:ts proposition och statsutskottets förslag som reservationen, på det att man måtte få skildt på västkustfisket, å ena sidan, samt insjö-

fisket och det öfriga hafsfisket, å andra sidan. Jag vill således instämna i herr Ödmans yrkande.

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.*

(Forts.)

Herr vice talmannen Pehrson: Herr talman! Den siste talaren tyckes förmena, att herr Ödmans förslag skulle tillämpas på det sätt, att det skulle blifva en särskild administration för hafsfisket endast i den inskränkta mening, att denna särskilda administration skulle afse allenast hafsfisket på västkusten och att jämte denna skulle finnas en särskild administration för insjöfisket. Jag tror icke, att detta är herr Ödmans mening, men om så är fallet, och denna mening skulle komma till heders genom ett afslag å det nu föreliggande förslaget samt ett nytt förslag i sådan riktning framkomma, då tror jag, att de, som komme att vara i Riksdagen vid det tillfället, komme att se sig väl före, innan de accepterade ett sådant förslag. Jag ber att få göra den siste ärade talaren uppmärksam därpå, att, om också öfriga hafsfisken i landet icke i effektivitet kunna mäta sig med västkustfisket, vi dock äfven hafva ett sydkust- och ett östkustfiske, hvilka också böra tagas med i räkningen, och tager man sålunda hänsyn till hafsfisket i sin helhet och inrättar en särskild administration för detta och en särskild för insjöfisket, då tror jag, att jag har rätt i mitt förra uttalande, att kostnaderna för en sådan administration af fisket i vårt land skulle visa sig blifva allt för dyrbara.

Herr Henricson: Talaren på dalabänken sade, att synerätten icke lärer underlåta att vid behof tillkalla sakkunnig person. Jag förstår icke, hvarifrån den skall få dessa sakkunnige, ty chefen för jordbruksdepartementet sade nyss, att landtbruksstyrelsen icke kunnat finna någon sakkunnig person på detta område. Vi hafva således icke här några fackmän. Men genom att bevilja detta anslag torde man kunna antaga, att personer skola komma att studera denna särskilda bransch af ingenjörsvetenskapen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Heden: Herr talman! Jag vill blott med anledning af herr vice talmannens sista yttrande anmärka, att västkustfisket i och för sig är så betydande, att jag tror mig våga säga, att det utgör åtminstone 75 procent af rikets hela hafsfiske. Jag anser därför, att det icke skulle ligga någon orättvisa mot de öfriga distrikten däri, att detta hafsfiske på västkusten undantoges från de bestämmelser, som nu föreslås för fisket i öfrigt. Jag tror också, att det icke heller skulle gifva anledning till några svårigheter, om man stadgade särskilda bestämmelser för västkustfisket, och jag tror, att man därigenom skulle kunna bättre tillgodose denna näring, som så väl förtjänar detta.

*Åtgärder
till fiskeri-
näringens be-
främjande.*
(Forts.)

Herr Ödman: Herr talman! Min mening var icke, såsom herr vice talmannen tyckes hafva fattat densamma, att man skulle hafva en särskild dyrbar administration för hafsfisket, utan endast att låta hafsfisket liksom hittills administreras af Konungens befallningshafvande och kommerskollegium och således icke sammanblanda denna administration med administrationen för färskvattensfisket. Jag trodde för min del, att herr vice talmannen rent af varit med om att diktera det yttrande af Blekinge läns hushållningssällskap, som återfinnes på sid. 49 i utlåtandet i detta syfte, och som innehåller: »att landet borde delas, icke i fyra distrikt, utan uti ett efter fiskerinäringens utveckling lämpligt antal sådana, *däraf särskilda för hafsfisket och särskilda för insjöfisket*». Konungens befallningshafvande i samma län har vidare i denna fråga yttrat, »att distriktstjänstemännen borde icke allenast hålla uppsikt öfver fisket, utan äfven meddela undervisning rörande dettas ändamålsenliga utöfvande, samt att, *på det något godt resultat skulle kunna åstadkommas*, distrikten icke borde göras för vidlyftiga, och särskilda sådana *inrättas för östersjö- och kustfisket samt särskilda för insjö- och sötvattensfisket*». Det synes således, att mitt yrkande rör äfven kustfisket i Blekinge. Jag tror således, att det hade varit lyckligare, om uppdelning i distrikter skett på det sätt, att hafsfisket tagits för sig och sötvattensfisket för sig, och man sedan delat in insjöfisket i distrikter. Jag tror icke, att man t. ex. i Östergötland skulle bli belåten, om densamme tjänsteman, hvilket nu kommer att ske enligt utskottets förslag, som har tillsyn öfver fisket i Mälabygden, skulle tillse äfven kustfisket i Östergötlands skärgård. Hafs- och insjöfiskena äro så olika, att de icke lämpligt kunna skötas af samme man.

Emellertid vågar jag icke här på stående fot framställa yrkande om en sådan uppdelning i distrikter, som jag nyss antydt, ty det kan jag icke tänka mig, att kammaren vill vara med om. Jag skall därför yrka återremiss, hvilket endast kan ske genom afslag å utskottets förslag för närvarande, i den förhoppning, att vi framdeles må kunna få en sådan indelning, som Riksdagen också verkligen begärt. Riksdagen har nämligen icke begärt, att hafsfisket skulle inbegripas under samma administration som östersjö- och insjöfisket. Men Riksdagen har fått mer än den begärt, och frågan är nu, huruvida Riksdagen bör stå och taga emot hvad som kommer och betänkligt mycket mer än den begärt. Det är skälet, hvarför vi på bohusbanken icke kunna vara med om att antaga det, som bjudes. Låt vara, att det skulle bli några kronors större kostnad förknippad med den af mig förordade uppdelningen af distrikten — hvilket likväl icke är troligt. Det är i alla fall en bagatell emot hvad det gäller för utöfvarne af det ifrågavarande yrket på västkusten. Kanske skola vi nu i ett penndrag, låt vara i all välmening, göra skada

å detta yrke för ett tiotal af år och till stort men för dess utöfvare.

Det är för att förebygga dylika rubbningar, som jag nu fullföljer mitt yrkande om afslag å utskottets föreliggande betänkande.

*Åtgärder
för fiskeri-
näringens be-
främjande.*
(Forts.)

Med herr Ödman förenade sig herrar *Lind* och *Wallentin*.

Herr Sjö: Herr talman! Afslag på utskottets betänkande eller återremiss vill jag ingalunda ha. Jag anser det vara nyttigt och nödvändigt för vårt land, att vi liksom andra länder få en fiskeradministration, på det den må taga hand om denna viktiga näring och drifva den till det högsta och bästa som är möjligt. Men när denna administration har nio tjänstemän, synes det mig, som om vi skulle kunna undvara den tionde. Till en af dessa tjänster kunde man väl gärna få en person, som kan deltaga i arbetet hvad beträffar utsättandet af lax- och åltrappor, d. v. s. trappor, där lax och ål gå upp för att lägga sitt yngel. Ett sådant arbete synes mig icke konstigare, än att det bör kunna utföras utan biträde af en särskild ingenjör, utan kan utgöras utaf en af de andra tjänstemännen. Och det är med anledning däraf som jag, herr talman, kommer att yrka bifall till reservationen.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner 1:o) på bifall till utskottets i mom. a) gjorda hemställan, 2:o) på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr Andersson i Västra Nöbbelöf med flere vid detta moment afgifna reservationen, samt 3:o) på afslag å utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och fann herr talmannen den under 1:o) omförmälda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits bifall till det under 2:o) omförmälda yrkandet, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i femte punkten mom. a) af utskottets förevarande utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Andersson i Västra Nöbbelöf med flere vid detta moment afgifna reservationen.

Omröstningen utföll med 96 ja, men 109 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan i mom. a) bifallit den af herr Andersson i Västra Nöbbelöf med flere afgifna, vid detta moment fogade reservationen.

Efter föredragning häruppå af utskottets i mom. b) gjorda hemställan, yttrade

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Med anledning af den utgång voteringen angående föregående punkt fått, ber jag att få yrka bifall till reservationen äfven i fråga om punkt b.).

Vidare anfördes ej. Efter det herr talmannen framställt propositioner i ämnet, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den af herr Andersson i Västra Nöbbelöf med flere afgifna, vid mom. b) fogade reservationen.

Punkterna 6:o och 7:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 8:o)*, angående godtgörelse åt avvittringslandtmätare m. m.; och anförde därvid:

Ang. godtgörelse åt afvittringslandtmätare m. m.

Herr Burman: Herr talman, mina herrar! Jag ber att i samband med denna punkt få vidröra ett missförhållande, som uppstått inom den oafvittrade delen af Dorotea socken och som, därest rättelse icke sker, hotar att försorsaka obotlig skada.

Under förra hälften af 1880-talet, medan därvarande nybyggen ännu befunnos i böndernas ägo, voro utstämplingarna för deras räkning mycket små. Enligt mig meddelad uppgift fick hvarje nybygge endast 75 träd pr år utom ett nybygge, som lär hafva erhållit 130 träd.

Trävaruintressenter underskansade sig emellertid snart samtliga nybyggen utom två, och efter dessa transaktioner tyckes vederbörande skogstjänsteman hafva fått en annan uppfattning af skogförhållandena inom området. Han tilldelade nu nybyggena särskilda utstämplingsområden, hvarefter han anställde ett slags taxering å dem, och dessa områden voro icke små, icke heller de därpå följande utsyningarna. För att nämna ett exempel, tilldelades nybyggena Båtas och Dabbnäs tillsammans omkring en half kvadratmil skogsmark, och första utstämplingen för dessa nybyggen lär hafva uppgått till omkring 6,000 träd.

De områden, öfriga nybyggen erhöllo, voro såväl som utstämplingarna i samma stil. Genom då skedda och sedermera år efter annat återkommande utsyningar lära öfver 60,000 träd blifvit uttagna ifrån det relativt taget lilla området ofvan kultur-

linjen i Dorotea socken. Den sista utsyningen togs där år 1902 från hemmanet $\frac{3}{16}$ mantal Löfsjön och uppgick till 15,750 träd. Det säges visserligen ha gällt en tidrymd af 9 år, men äfven för denna tid är den orimligt stor. Vid min vistelse i trakten förliden höst frågade jag en med förhållandena väl förtrogen bonde, huru många sådana utsyningar Löfsjöns skogsområde ytterligare kunde tåla. Högst två, blef svaret. Vederbörande skogstjänsteman beräknar alltså, om denna uppgift besannar sig och om man därjämte räknar med en femårsutsyning på 6,625 träd, som togs där år 1890, en omloppstid af 32 år för skogen i denna karga fjälltrakt, där enligt mitt förmenande minst 100, kanske 150 år behöfvas för återväxten. Somligstädes, såsom å det tätt under den kala fjällheden belägna Löfsjöfjället, där för några år sedan en större utstämpling ägde rum, torde det vara tvifvelaktigt, om skogen ens någonsin kan återväxa. Säkert är åtminstone, att en dylik afverkning i hög grad skall understödja kalvfjället i dess sträfvan att eröfra land.

Synnerligen egendomliga förefalla dessa utstämplingar vid en jämförelse med dem, själfägande bönder, som bo inom lika skogrika trakter af det oafvittrade området, men där bolagen ännu icke lagt under sig jorden, erhålla. Under nödåret i fjol fanns det sådana bönder, som, oaktadt de hade många hungrande att mätta, endast erhöllo ett trettiotal träd och därunder. Detta ägde visserligen rum inom ett annat revir, och förrättningarne verkställdes sålunda af annan tjänsteman, men den frågan framträder dock osökt: Hvarför erhållas mångdubbelt större utstämplingar i trakter, där bolagen lagt under sig jorden, än å trakter, där endast bönder besitta den, oaktadt skogstillgången å båda hållen kan vara lika stor? Då herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet vid 1902 års riksdag förklarade, att i vissa fall ändrade bestämmelser för afvittringen inom Västerbottens län framdeles skulle komma att för Riksdagen framläggas, var det, såsom jag tror, för visso med afsikt att framkomma med förslag, hvarigenom skogen skulle kunna bevaras åt en på egen grund boende, jordbrukande befolkning. Men få nu anmärkta missförhållanden inom oafvittrade området af Dorotea socken ostördt fortgå, till dess afvittringen afslutats, skall den skog, som det varit regeringens afsikt att skydda därstädes, vara till stor del försvunnen, och verkningarna däraf skola icke blott försvåra all kultur i dessa trakter, utan äfven blifva kännbara inom långt nedanför belägna områden.

Jag har nu berört missförhållanden, som äro för herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet obekanta. Jag ber att få framhålla såsom önskemål, att vid deras afhjälpande nödig hänsyn tages till dem, som på egna lägenheter bo och bygga inom de oafvittrade områdena, och hvilka såsom

Ang. godtgörelse åt afvittringslandtmätare m. m.

(Forts.)

*Ang. godt-
görelse åt af-
vittringslandt-
mätare m. m.* understöd för sin tillvaro behöfva allt hvad de genom framtida
utstämplingar från sina skogsområden kunna erhålla.
(Forts.) Herr talman! Mot det begärda anslaget beviljande har jag
ingenting att invända.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Odelberg: Jag kan icke rätt förklara sammanhanget mellan den nu föredragna punkten och den anklagelse, som af den siste talaren riktades mot statens skogstjänstemän. Ty jag kan icke uppfatta hans yttrande annat än som en förebräelse mot dem, att de vid utstämplingar icke handla opartiskt, utan gynna bolagen på hemmansägarnes bekostnad. Det synes mig, som om, därest förhållandena vore sådana, en anmälan ju förr dess hellre bort ske till den myndighet, under hvilken dessa tjänstemän sortera, så att en rättelse kunnat blifva vidtagen. Jag vill dock i det längsta hoppas, att de förebräelser, som blifvit riktade mot denna tjänstemannakår eller, rättare sagdt, vissa personer i densamma, måtte vara beroende på en missuppfattning. Naturligtvis kan jag icke här yttra mig om utstämplingarna i fråga, men man kan ju tänka sig, att orsaken till det öfverklagade missförhållandet kan bero därpå, att på det ena hemmanet utstämpling ägt rum för blott en 3-årsperiod, under det att på ett annat hemman, som möjligen innehafves af ett bolag, dylik utstämpling på en gång ägt rum för flere sådana perioder och att således de afverkade trädens antal per tunnland blifvit betydligt större. Hvad jag, med den kännedom jag äger om Täsjö revir — jag vill minnas, att Dorotea socken hör till detta revir — och med stöd af de utstämplingslängder, af hvilka jag haft tillfälle taga del, tror mig kunna påstå, är, att icke å hemman inom detta revir den nämnda utstämplingen varit större än $\frac{1}{3}$ eller högst $\frac{1}{2}$ träd per tunnland och år. Då emellertid denna fråga blifvit bragt på tal här, skall jag bedja den siste ärade talaren vara fullkomligt förvissad om, att jag i hvad på mig ankommer skall göra allt för att bringa klarhet i saken, ty jag är naturligtvis lika angelägen om att, därest orättvisa beskyllningar blifvit riktade mot tjänstemännen inom skogsstaten, dessa beskyllningar blifva vederlagda, som om att, därest fel blifvit begångna, vare sig af okunnighet eller afsiktligen, dessa blifva vederbörligen beifrade.

Ytterligare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9:o)—38:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39:o).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1905 till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 50,000 kronor, att användas till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Ang. förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1905 bevilja ett anslag af 45,000 kronor att användas till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Utskottets hemställan upplästes, hvarpå ordet begärdes af:

Herr Byström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom framgår af statsverkspropositionen till innevarande års Riksdag, har landtbruksstyrelsen ansett, att ett belopp af 60,000 kronor borde vara den summa, som Riksdagen för innevarande år skulle anslå för bekämpande af tuberkulosen hos nötkreaturen. Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, som kanske ej precis ansett, att det belopp, som landtbruksstyrelsen begärt, varit obehöfligt, har emellertid — antagligen af hänsyn till Riksdagens sparsamhet i dessa frågor — begärt endast 50,000 kronor, alltså enahanda belopp, som varit anslaget under de närmast föregående åren. Nu har statsutskottet nedprutat detta med 5,000 kronor.

Mina herrar, jag ville blott för min del påpeka, att jag anser denna nedprutning icke vara klok, utan jag tror fastmer, att i en så viktig fråga som denna nedprutningen kan verka så, att »snålheten bedrar visheten».

Såsom vi veta, har i vårt grannland Danmark beviljats betydligt större anslag för detta ändamål än det, som här satts i fråga, och äfven i öfriga kringliggande länder göras stora ansträngningar för att bekämpa tuberkulosen hos nötkreatur.

Då frågan numera allmänt intressar vårt folk och ansträngningar göras att hämma tuberkulosen, anser jag det vara oklokt af Riksdagen att nedpruta det ifrågavarande beloppet, som synes mig vara väl motiveradt. Jag får därför yrka, att kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts framställning.

Herr Odqvist: Herr talman! Det är icke meningen annat, än att undersökningar skola äga rum i samma grad som hittills. Då emellertid genom den utredning, som skett, blifvit ådagalagd, att det finnes medel tillräckliga för den undersökning, som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i sitt framlagda förslag uppgifvit, anser utskottet, att högre belopp än det af utskottet föreslagna icke behöfver beviljas. Det är af den orsaken, som vi icke kunnat tillstyrka beviljandet af det utaf Kungl.

Ang. före- Maj:t begärda beloppet. Undersökningar kunna, som sagdt, ske
kommande och i samma grad och omfång som hittills.
hämmande af Under sådana förhållanden ber jag att få yrka bifall till ut-
tuberkelsjuk- skottets förslag.
domar hos
nötkreaturen.

(Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Odelberg:
Herr talman! Det är mycket sant, som den siste talaren sade, att
om Riksdagen beviljar 45,000 kronor, finnes med besparingar från
föregående år möjlighet för Kungl. Maj:t att anställa tuberkulin-
undersökningar i samma omfattning som hittills. Anledningen,
hvarför Kungl. Maj:t emellertid detta år begärde någon förhöj-
ning i anslaget, var, att Kungl. Maj:t skulle blifva satt i tillfälle
att genom försök bringa klarhet uti en sak, som under loppet af
flera år varit föremål för ganska stor meningsskiljaktighet mellan
veterinärer. Tvisten gäller, huruvida tuberkulossmitta öfverföres
till kreaturen genom damm eller ej. Åsikterna i detta afseende
äro olika, och jag anser därför, att försök så noggranna som
möjligt böra företagas för att härom vinna klarhet och visshet.
Om nämligen smittan icke öfverföres bland nötkreaturen genom
damm i ladugårdarne, skulle naturligtvis de åtgärder, som jord-
brukarne böra vidtaga för att hindra smittan, blifva mycket
billigare och af en enklare beskaffenhet än de, som nu måste vid-
tagas för att söka förebygga smittan. För att utröna kostnaderna
för dylika försök, har Kungl. Maj:t tillsatt en af sakkunnige
bestående nämnd, hvilken ansett ett belopp af omkring 18,500
kronor därför erforderligt. Någon reduktion af beloppet har jag
ansett möjlig och har därför föreslagit Kungl. Maj:t att för näst-
kommande år för tuberkulosens bekämpande bland nötkreaturen
af Riksdagen äska ett med 10,000 kronor förhöjdt anslag eller
50,000 kronor. Utskottet har nedprutat summan med 5,000 kronor,
och ovisst är, om under sådana förhållanden några försök kunna
utföras.

Jag har emellertid icke velat uppträda i denna fråga och
yrka på, att Riksdagen skulle fatta annat beslut, än som stats-
utskottet föreslagit, då jag funnit, att hela utskottet varit enigt i
sitt beslut.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Sedan herr talmannen
framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, biföll
kammaren utskottets hemställan.

Punkten 40:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 42:o)—45:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46:o).

Lades till handlingarna.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande n:o 21, i anledning af väckta motioner angående åtgärder för inskränkning af tobaksförbrukningen särskildt bland den uppväxande ungdomen. *Ang. åtgärder för inskränkning af tobaksförbrukningen.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 82, hade herr *P. Hörnstén* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under allvarligt bepröfvande möjligheten af att genom förbudslagstiftning inskränka tobaksförbrukningen särskildt bland den uppväxande ungdomen, i synnerhet hvad cigarrettrökandet vidkomme, samt fortast möjligt till Riksdagen inkomma med de förslag i ämnet, Kungl. Maj:t kunde finna af behovet påkallade.

Till gemensam behandling med denna motion hade lagutskottet förehaft en inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 148, hvari herr *G. O. V. Lindgren* i Örebro anhållit, att Riksdagen behagade besluta ingå till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag om förbud att försälja eller tillhandahålla tobaksvaror till minderåriga.

Utskottet hemställde dock:

1:o) att föreliggande motion n:o 82 icke måtte af Riksdagen bifallas;

2:o) att förevarande motion n:o 148 icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade fogats reservationer:

af herr *Lindhagen*, som föreslagit, att Riksdagen i anledning af herrar Hörnsténs och Lindgrens ifrågavarande motioner ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes efter utredning låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, hvarigenom tillfälle bereddes att för kommuner, där behof häraf gjorde sig gällande, meddela förbud för försäljning eller utlämnande af tobak till minderåriga;

Ang. åtgärder samt af herr *Waldenström*, hvilken förklarar sig instämma för inskrän- i förenämnda reservations syfte.
ning af
tobaksför-
brukningen.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade:

(Forts.)

Herr *Lindhagen*: År 1899 förekommo i Riksdagen två motioner, som äfven gingo ut på att inskränka minderårigas tobaksmissbruk. Den gången behandlades frågan af ett tillfälligt utskott, som förordade en skrifvelse i ämnet; men detta förslag förkastades af Andra Kammaren. Saken föll nog då på två skäl. Det ena var det, att det låg en svaghet i utskottets hemställan därutinnan, att utskottet endast föreslog en skrifvelse med begäran till Kungl. Maj:t att hitta på något i ämnet; och man tyckte nog, att Riksdagens framställning borde vara i någon mån mera målmedveten. Men det egentliga angreppet gällde dock själfva saken. Det var icke något välvilligt omdöme, som det stackars utskottet fick från sakens vedersakare, och hela anloppet mot motionerna kunde sammanfattas därutinnan, att man fann dem — hvilket också uttryckligen uttalades — för mycket välmenande. Nu är det emellertid så, att en persons förehafvande mycket väl kan betecknas såsom ohederligt, utan att personen därpå förlorar så synnerligen mycket; men om man säger om någons åtgörande, att det är välmenande, då är saken ohjälplig och då vackla alla grundvalar. Frågan föll också därför med 105 röster mot 94. Detta ägde rum den 19 april 1899 eller just samma dag, som i Norge promulgerades en lag i ämnet.

Nu har emellertid frågan återkommit; och det ser icke ut, som om den nu kommit fram under bättre auspicijer. Jag vill nu visserligen icke, att man för lagutskottet skall tillämpa den praxis, att man inom kammaren röjer de enskilda meningar, som uttalats inom utskottet. Men jag skall dock tillåta mig den allmänna anmärkningen, att det finnes väl ingen till lagutskottet under detta år hänvisad fråga, som inom utskottet varit så predestinerad att på det snöpligaste sätt falla som den förevarande.

Emellertid tror jag, att man icke alltför mycket i dessa saker får gifva belackarenom rum, som det heter, utan det är bäst att hugga sig in på dessas egna blottor. Man har då först att konstatera, att de hinder, som uppställas mot denna sak, hafva sin grund till stor del i vissa åskådningssätt. Det första är den gamla handlingsfriheten, som alltid varit ett stort liberalt ideal, och som också är värd att vara det, då den söker främja det goda. Men det är icke något idealiskt, då handlingsfriheten främjar det onda. Vidare kan man icke undgå att märka, att då lagstiftarne själfva äro ganska framstående rökare, fordras det en viss personlig öfvervinnelse för att komma till det resultat, att tobaken öfver hufvud taget under några förhållanden kan vara skadlig. Slutligen är det att märka, att frågan om kroppens hälsa ännu är

ganska ringaktad. Det kommer en tid, då den växer till en stor rörelse, men för närvarande är det så många andra intressen och olösta spörsmål, som förkväfa uppmärksamheten för densamma. Dock går det nog framåt äfven på detta område. Jag vill blott erinra om nykterhetssträfvandena. Äfven dessa sträfvanden sades en gång vara »mycket välmenande». Men de djupa leden, som kände hvar skon klämde, togo frågan i egen hand, och numera erkännes, att nykterhetsrörelsen är en kultur-makt. Åtminstone är det omsider fallet i den liberala och numera äfven i den socialdemokratiska pressen. Jag tror, att det kommer att gå på samma sätt med nikotinfrågan, åtminstone i afseende på minderårigas tobaksbruk. Det kommer att visa sig, att det gamla begabberiet viker för ett allvarligt öfvervägande af frågan och att de universella idéerna äfven här komma att besegra den gamle Adam, som förut gjort sig mest hörd i ämnet.

Nu skall jag öfvergå till utskottets förslag. Alla voro vi eniga om, att herr Hörnsténs motion om totalt förbud för att införa, sälja och tillhandahålla tobak icke kunde vinna något understöd i utskottet. Frågan gäller nu endast hvad som framhållits genom herr Lindgrens motion — och äfven i viss mån i herr Hörnsténs — att föreskrifva ett förbud att till minderåriga utlämna tobak från handelslokaler.

Härvid får jag visserligen erkänna, att utskottet här utgår från oväntadt välvilliga premisser. Utskottet säger, att det är allmänt erkänt, att för personer under uppväxtåren begagnande af tobak i hvarje form är skadlig; utskottet erinrar, att detta bruk förekommer i hög grad och allt mera tilltager, och utskottet medgifver, att det är nödvändigt att finna ett botemedel häremot. Utskottet har emellertid icke förty afstyrkt motionerna och därvid stödt sitt afvisande på två grunder, en saklig och en formell. I sak säger utskottet, att det är hemmet och skolan, som skola samverka, åtminstone i främsta rummet, och att mycket kan på den vägen vinnas; men man skall icke tillgripa lagstiftningsåtgärder, ty, säger utskottet, därest denna fråga från ena eller andra hållet, d. v. s. från skolan eller hemmet, icke omfattas med intresse, lärar saken svårligen kunna hjälpas genom lagstiftningsåtgärder. Ja, detta sista kan man också underskrifva. Men utskottet utgår från den oriktiga förutsättningen, att det icke finnes intresse i skolan och hemmet för denna sak. Men nu veta vi, att det från det hållet gjorts åtskilligt för att åstadkomma något. Och i hvarje fall är det klart, att om ungdomens tobaksrökning verkligen är något ondt, och om, som utskottet påpekar, hemmet och skolan här skola göra ett inlägg på något sätt, går det väl icke an, att på samma gång midt för dessa uppfostrares ögon i handelsbutikerna får utlämnas tobak till minderåriga. Jag tycker, att en anständig konsekvens fordrar, att som en hjälp för dessa

*Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)*

Ang. åtgärder för inskränkning af tobaksförbrukningen. (Forts.)

uppfostrare det icke samtidigt tillåtes, att tobak får utlämnas från bodarna till gossar.

Vidare har utskottet kommit med den invändningen, att lagen kan icke göras effektiv, man kan icke utöfva kontroll, det blir en lag på papperet. Ja, det är hvad som brukar sägas vid hvarje social lagstiftning, och det utgör det elddop, genom hvilket hvarje dylik lagstiftning, äfven den minsta, måste kämpa sig fram. Men jag tror, att man härvid förbiser en synnerligen viktig sak, nämligen att möjligheten af lagstiftning i sådant syfte företrädesvis hvilar på den förutsättningen, att allmänheten ställer sig lagen till efter rättelse och själf håller kontroll öfver dess tillämpning. Eljest går det icke att lagstifta på ett sådant område. Och om det i något fall visar sig en viss slapphet i lagens efterlevande, får man statuera ett exempel, och det brukar hjälpa, så att folk sedan ställer sig författningen till efter rättelse. Nu, när det är fråga om en lag, som förbjuder att sälja eller utlämna tobak till minderåriga, kommer saken också att regleras af sig själf. Ty för det första fordras det, föreställer jag mig, en större öfvervinnelse af sitt bättre jag för att, om man vet, att det är förbjudet att utlämna gift till minderåriga, ändå göra det. Vidare finnas i dessa bodar oftast folk, och man kan dessutom se in i bodarna från gatan, hvilket gör, att den, som icke har nyssnämnda samvetsbetänkligheter, ändå bör draga sig för att öfverträda lagen. Och slutligen kommer det att inträffa, att då barn veta, att de icke få köpa tobak i bodarna, gå de i regeln icke dit. Saken kontrollerar och reglerar således sig själf.

Då utskottet emellertid upptagit denna invändning, har utskottet haft att undgå den förargelseklippan, att det redan nu finnes förbud att utlämna rusdrycker till minderåriga, och att det icke visat sig, att denna bestämmelse ledt till några orimliga konsekvenser eller till kringgående. I sitt försök att bortförklara detta förhållande har utskottet, enligt min mening, visat sig mycket olyckligt. Utskottet säger nämligen först, att det icke finnes så många brännvinsbodare som tobaksbodare, och att de förra därför äro lättare att kontrollera. Jag tror icke, att bodarnas förment ringa antal var anledningen till att lagstiftaren vågade sig på att i brännvinsförfattningen skriva detta förbud. Men härtill kommer, att utskottet förbisett, att samma förbud äfven gäller både vin och maldrycker. Lägg då tillsammans de försäljningsställen af olika slag, som finnas för brännvin och andra spritdrycker och utskänkningsställena för vin och maldrycker, så kommer man kanske upp till ännu högre siffra i afseende på antalet försäljningsställen som för cigarrbodare. Slutligen har utskottet ansett sig böra förmena, att det bör anses vara större frestelse att söka vinna afsättning för cigarrer, därför att man förtjänar mera på det än på brännvin. Nu är det ju klart, att dessa skäl icke utgöra någon i sakens natur grundad anledning

att motsätta sig den ifrågasatta lagstiftningen. Och det är för mig alldeles ofattligt, att man inom utskottet icke revolterar mot ett sådant mödosamt uppkonstruerande af små skäl mot en lagstiftning, hvars riktighet i princip man dock icke vill underkänna.

*Ang. åtgärder
för inskrän-
kning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)*

Jag skall endast be att få tillägga några ord om lagens omfattning. Första frågan, som då framställer sig, är naturligtvis den, att det skulle kunna ifrågasättas, att denna lag liksom förbudet att till minderåriga utlämna rusdrycker skulle gälla för hela riket. Det lagförslag, som antogs i Norge, var också i början byggdt på en sådan uppfattning. Både motionärerna och stortingets kommitté hade skrivit lagen så, att den skulle gälla för hela riket. Men man förutsåg härvid, att det måste möta betänkligheter från landsbygdens sida, hvarför i förslaget tillika infördes bestämmelse i syfte att på landsbygden dock minderåriga skulle kunna få köpa tobaksvaror, när de medförde rekvisition från vederbörande målsmän. Men då man vid ärendets vidare behandling tyckte, att denna sak mest rörde städerna och i det stora hela hade mindre betydelse för landsbygden, så blef lagen slutligen så affattad, att det skulle ankomma på hvarje särskild kommun att bestämma och på Konungen att stadfästa, huruvida lagen där skulle gälla.

Äfven det Andra Kammarens utskott, som år 1899 yttrade sig i frågan, tillstyrkte på samma skäl, att en sådan lag borde vara beroende på de kommunala myndigheternas beslut, och vi hafva också själfva härtill en förebild därutinnan, att det finnes en författning, som föreskrifver, att minderåriga kunna genom beslut af stadskommun förbjudas att inom kommunen användas såsom försäljare utomhus särskildt af tobaksvaror, och då ligger det analogivis nära till hands, att man också förbjuder, att tobaksvaror må utlämnas till dem såsom köpare. Det förslag, som denna kammare nyligen antog i fråga om handelsbutikers stängningstid, var också byggdt på en sådan princip. Jag har därför för min del ansett, att det vore försiktigast att till en början skriva lagen så, att den icke göres till en rikslag.

I Norge har saken utvecklats sig så, att under det första året var det 11 kommuner, som tillämpade lagbestämmelser i detta afseende, och numera är det åtminstone 40, och någon olägenhet däraf har man alldeles icke förmärkt. Saken ställer sig helt enkelt så, att i dessa 40 kommuner utlämnas icke vidare till minderåriga några tobaksvaror från cigarrbodarna, och minderåriga gå icke in och köpa några. Det är en så enkel sak, och alla dessa svårigheter, som af utskottet omtalats, hafva icke där inträffat.

Hvad nu angår den ifrågasatta lagens innehåll, så finner man af den norska lagen, att densamma också innehåller ett par andra saker, men det är icke behöfligt att nu urgera på att lagen

Ang. åtgärder för inskränkning af tobaksförbrukningen. till en början skall få annan omfattning, än att enahanda förbud, som nu gäller för tillhandahållande af rusdrycker, äfven får gälla i fråga om tillhandahållande i allmänna bodar af tobaksvaror.

(Forts.)

Då nu Första Kammaren efter votering redan bifallit utskottets utlåtande, så har ju saken för denna gång visserligen förfallit. Men då jag håller före, att det ligger en verklig och allvarlig mening i motionärernas förmenta välmening, och då jag vidare tror, att en åtgärd i angifna syfte förr eller senare kommer att genomföras af den allmänna meningen, har jag ansett mig både af böjelse och plikt skyldig att förorda en skrivelse i motionernas syfte, och tillåter jag mig därför att yrka bifall till reservationen såsom en opinionsyttring.

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Räf, Risberg, Wallis, Olsson* i Stockholm, *Nyström, Jespersen, Trapp, Hultkrantz, Jansson* i Edsbacken, *Brock, Jansson* i Bråten, *Zimdahl, Persson* i Arboga, *Thylander, Berg* i Göteborg, *Gustafsson* i Mjölby, *Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Hammarlund, Beckman, Åkerlund, Natt och Dag*, friherre *De Geer, Sandquist, Byström, Wawrinsky* i Stockholm, *Nydal, Eriksson* i Elgered, *Danielsson* och *Segerdahl*.

Herr Lindgren i Örebro: Herr talman, mina herrar! Äfven jag instämmer af hela mitt hjärta i herr Lindhagens anförande och kunde väl nöja mig därmed, men som jag är motionär i frågan, skall jag be att få yttra några ord.

Jag känner stor tacksamhet till utskottet för dess välvilliga medgifvande, att ifrågavarande motions syfte är befogadt, samt dess yttrande och instämmande däruti, att det skadliga tobaksbruket bland den uppväxande ungdomen tilltagit i sådan grad, att det gifvit anledning till allvarliga farhågor. Detta är ord att taga fasta på. Vi äro således ense om, att faran är ganska stor uti ifrågavarande hänseende. Utskottet medgifver äfven, att något bör göras för att råda bot för detta, men jag beklagar på det högsta, att utskottet det oaktadt slutat med att hemställa, att ingenting bör göras från lagstiftningens sida för att hämma detta onda. Hvarför skulle ingenting göras, då man så väl inser, att något bör göras? Det är icke nog med att endast hänvisa till skola och hem. Jag ber få påpeka, att det finnes många dåliga hem, där icke endast uppfostran försummas, utan till och med dåliga föredömen gifvas. Låt oss tänka på de hem, där husfadern själf är fången i rusdrycksbegär och tobaksbruk och således föregår sin familj med mycket dåliga exempel. Böra vi icke dessutom tänka på all den ungdom, som icke har något hem, utan gör hvad den lyster utan att erhålla någon varning, förmaning eller uppfostran? Må vi tänka på de gossar, som slutat att gå i skolan samt kommit in på verkstäder och fabriker och där erhålla sin veckoaflöning, som ofta nog delvis användes

till tobaks bruk. Nog tror jag, att lagstiftningen har något att göra i detta fall och om en lagstiftningsåtgärd företoges, så skulle det otvifvelaktigt verka mycket godt på såväl yngre som äldre. Redan detta, att det vore förbjudet att försälja tobaksvaror till minderåriga, skulle verka godt på såväl den ena som den andra, ty det finnas många äldre, som icke ens förstå, att tobaksbruket är så farligt som det är för de unga.

Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)

Herr Lindhagen nämnde, att utskottet framhållit vissa svårigheter i afseende å kontrollen öfver lagens efterlefnad, ifall den komme till stånd, men det är redan påpekadt, att ganska mycket kan göras för denna kontroll. Det är visserligen sant, att det finnes många — allt för många — som handla med tobaksvaror, och att detta försvårar kontrollen, men just därför är faran så mycket större. Just därför att det är så lätt att erhålla tobak, lockas de unga så mycket mer att begagna dessa skadliga saker, och just därför behöfves det en lagstiftning uti detta hänseende. Detta är således ett skäl för och icke emot. Nog kan man med litet god vilja hålla kontroll öfver att lagen uppfylldes, om den blefve stiftad. Nog kan det vara svårare saker — som en lagstiftning kan medföra — att kontrollera, men man bör dock göra hvad man kan. Vi kunna vara vissa om, att hvarje bekymrad fader och moder, lärare och uppfostrare skulle också göra allt hvad de kunde för att lagen blefve uppfylld om den antoges. Som bevis därpå beder jag få anföra, att sedan jag afämnat denna min motion, har det uti en örebrotidning förekommit en insändare, troligen en bekymrad fader, som skriver så här: »Det torde ej vara mer än en mening om den saken, att en cigarrettrökande pojke är en både ynkelig och löjlig företeelse. Hvem som helst kan emellertid konstatera, att dylika företeelser ingalunda höra till sällsyntheterna inom vår stad. En iakttagare kommer tvärtom till det nedslående resultatet, att cigarrettrökningen bland stadens minderåriga tilltager i oroväckande grad. Den, som känner nikotinetns fördärflika inflytande på unga, outvecklade naturer, måste gripas af allvarliga farhågor, då han nästan dagligen möter den vämjeliga åsynen af en 12- till 13-årig spottande cigarrettrökare. Något måste göras för att hindra uppkomsten af en nikotinförgiftad ungdom».

Härefter framhållas önskvärdheten af en lagstiftning i detta ämne, och han uppmanar alla cigarrhandlare inom Örebro stad att icke sälja tobaksvaror till minderåriga.

För 50 år sedan fanns det i Örebro stad ett förbud att röka tobak på gatan. Det var icke tillåtet för någon att röka tobak ute på gata eller gränd eller inom sin gård, i stall, lada eller uthus, på magasin eller vindar eller hvar som helst eldfarliga ämnen förvarades, vid 6 rdr 32 sk. bko vite, ändock att ingen skada skedde, och att, om olycka af sådan vårdslöshet med elden uppkomme, skadan skulle gäldas och 100 daler silfvermynt bötas.

Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)

Man är således icke alldeles främmande för lagstiftnings-åtgärder i sådant hänseende. För närvarande arbetas det i de flesta kulturländer mot tobaksbruket bland de unga. I Newyork har en lärare anmält flera tobakshandlare, som olofligen sålt cigaretter till minderåriga. Fyra afmagrade pojkar blefvo i rätten framställda som varnande exempel på lasteus verkningar, och det blef bevisadt, att en del elever höllo på att mista förståndet till följd af tobaksbruk. En engelsk tidning berättar om en pojke på 14 år, att han brukade röka 60 cigaretter dagligen.

I England har ett upprop blifvit utfärdadt till fäder och uppfostrare att motarbeta tobaksmissbruket bland de minderåriga, och äfven där yrkas på att lagstiftningen skall ingripa. Detta upprop är undertecknad af bland andra 11 pärer, 5 biskopar, 4 underhusmedlemmar, ett 50-tal skolrektorer, ett 30-tal framstående läkare och för öfrigt militärer och tidningsmän m. fl.

Jag vågar icke upptaga kammarens tid med att söka påvisa den skadliga verkan af tobaksbruket, särskildt på de minderåriga. Det är ju allmänt känt och erkänt såväl af vetenskapsmän som läkare och lärare, att det är en mycket farlig sak för ungdomen att begagna tobaksvaror. Må vi då göra hvad vi kunna, så att lagstiftningen får ingripa på detta område. Det är vår skyldighet att icke sofva på saken. Må vi skydda vår ungdom, som icke förstår för hvilken fara den är utsatt.

Jag vill slutligen framställa min synnerliga tacksamhet till herr Lindhagen för hans reservation i frågan. Den synes mig innehålla all den utredning, som kan behöfvas, och då herr Lindhagens reservation utan tvifvel har större utsikt att vinna kammarens bifall, så ber jag, herr talman, att, med frångående af det förslag, som jag framlagt i motionen, få yrka bifall till nämnda reservation.

Herr Starbäck: Jag tillhör naturligtvis dem, som villigt instämma i motionärernas syfte, men jag tror dock i olikhet med en föregående ärad talare, att det är mera välmening i motionerna än möjlighet att på den föreslagna vägen uträtta något. Förhållandet är, att tobaken tillhör de kulturväxter, hvilkas historia man känner ganska väl, naturligtvis beroende därpå, att den först sent kommit till bruk här i Europa.

Om man ser efter, huru det förhöll sig förr i världen med tobaksnjutningen, skall man finna, att under 1600-talet stiftades de allra mest drakoniska lagar mot tobaksmissbruk. På den tiden fäste man mindre än nu något särskildt afseende vid kroppens välbefinnande. Hvilka medel man emellertid än tog till hjälp, visade det sig lika svårt att vinna något resultat i detta afseende. Prästerna brukade då understundom på predikstolen använda den liknelsen: »Då jag ser käftar, som röka, tycker jag mig se idel helvetes eld». Det var således icke blott kroppens välbe-

finnande, utan äfven åtskilliga andra synpunkter, som man då drog fram i striden mot tobaken. I Ryssland förvisades de till Sibirien, som påträffades rökande på gatorna; i Turkiet fanns en lag, som stadgade, att en rökare skulle, bunden på en åsna, föras genom stadens gator med en pipa stucken genom ett hål i näsan. Åtskilliga dylika försök att motarbeta tobaksbruket ha gjorts, och den mest exemplariska stränghet har användts, men ingenting har hjälpt. Det är alldeles riktigt, som här blifvit påpekadt, att äfven i vårt land försök i den vägen icke saknats. Den ärade reservanten har framhållit ett sådant fall. Men han har glömt att tillägga, att i den af honom omnämnda förordningen undantag blifvit gjordt för krigsmän. Äfven på den tid denna förordning kom till, hade man således klart för sig, huru litet bevändt det var att söka vinna något på det sättet. Man visste, att lagen skulle öfverträdas, och då ville man rädda de dyrbara knektarna från den straffpåföljd, som en dylik öfverträdelse skulle medföra. Jag tror icke, att tiderna ha förändrat sig så synnerligen mycket, och möjligheten att vinna något härvidlag på den stränga lagstiftningens väg torde nog icke vara större nu än förr.

Utskottet har nu i sitt betänkande anvisat den väg, på hvilken man lämpligast borde kunna vinna motionärernas syfte. Jag tillåter mig, herr talman, att i sammanhang därmed nämna, hurusom det Andra Kammarens tillfälliga utskott, som behandlat frågan om tandröten, i sitt utlåtande, som står näst efter detta ärende å dagens föredragningslista, hänvisar till undervisningen i skolorna såsom den bästa utvägen att undanrödja nämnda fara. Här har nyligen afgifvits en motion i detta syfte, och när frågan om alkoholmissbruket kommer före, få vi ytterligare anledning att tänka på denna motion. Jag anser, att åt undervisningen i skolorna om hygien, om hälsolära och kroppens vård o. s. v. bör alldeles nödvändigt inrymmas större tid, och samtidigt bör vid denna undervisning större uppmärksamhet ägnas åt icke blott gifternas natur, utan äfven deras skadliga inverkan på människokroppen. Jag tror, att detta är den riktiga vägen härvidlag, den väg, som visserligen långsamt, men ändå till sist säkert skall leda till ett godt mål.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmgren: Herr talman! Man kan hysa hvilka uppfattningar som helst om bruket eller missbruket af tobak och om den enskilda personliga rätten att, allt efter råd och lägenhet, röka enkla havanna eller 6-örespinnar, det är nu icke alls fråga om det, utan här föreligger den frågan, huruvida det är lämpligt att barn begagna tobak och huruvida icke lagstiftningen därvidlag borde träda emellan. Hvilken uppfattning man än har om den personliga rätten att röka eller icke röka och att begagna

*Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)*

*Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.*
(Forts.)

tobak i hvilken form som helst, borde dock enligt mitt förmenande alla vara ense därom, att det icke blott är naturvidrigt, utan äfven uppenbart skadligt, då små pojkar uppträda klädda i cigarrer. Det heter ju på landet, att det bådar oväder, när grisarna bära pinnar i mun. Det förefaller mig högst egendomligt, att det kan finnas någon, som icke vill vara med om att lagstifta mot något så onaturligt som tobaksmissbruk af barn.

Man har nu sagt, att man icke kan göra en sådan lag effektiv. Gentemot detta påstående vill jag endast -- för att icke förtaga det goda intryck, som den ärade reservanten med sitt utmärkta anförande gjorde -- fästa uppmärksamheten på förhållandena i Amerika i fråga om denna sak. Man kan väl icke säga, att det i Amerika icke finnes frihet, särskildt hvad barnen beträffar -- tvärtom torde man kunna säga, såsom många sade mig i Amerika, att det är barnen, som regera Förenta staterna. Där få pojkarne slåss, men ingen får slå dem. Men hvad ingen enda pojke där får göra, det är röka. Det finnes nämligen i alla stater en allmän lag, enligt hvilken ingen under 17 år får köpa tobak och hvar och en, som säljer sådan åt minderårig, pliktat första gången 100 dollars, och den, som upprepar ett dylikt lagstridigt förfarande, förlorar sin licens eller rättighet att försälja tobak. I Amerika har man aldrig ansett, att det skulle vara någon svårighet förenad med att öfvervaka en dylik lag. Jag var under min vistelse i Amerika flera gånger i Boston och Chicago i tillfälle att se, hurusom polisen fått tag i en pojke, som sparkade allt hvad han kunde, under det att en hel folkskara stod omkring och skrattade. Först trodde jag, att pojken gjort något fuffens, men saken var helt enkelt den, att polisen tog tobak ifrån honom, och detta väckte så liten anstöt hos de öfriga pojkarne, att de tvärtom skrattade åt den andre, som varit så dum och skaffat sig tobak, något som af alla barn i Förenta staterna anses vara högst skadligt. Sådant kan gå för sig i Amerika, fastän man där har så ofantligt många fler cigarrbutiker än vi här i Sverige; man kan i de amerikanska städerna köpa cigarrer i snart sagdt hvartenda gathörn, men det oaktadt ses där ingen enda pojke begagna tobak. Jag kan därför icke finna, att det skulle möta några större svårigheter att äfven i vårt land stifta en lag, som förbjuder våra barn det icke blott obehagliga och ytterst naturvidriga, utan också för dem i högsta grad skadliga bruket af tobak.

Jag yrkar på det lifligaste bifall till den af herr Lindhagen afgifna reservationen.

Herr Staaff: Ifall man -- oaktadt den förste talaren har antydt, att hvarje person, som själf begagnar tobak, är mer eller mindre jäfvig att yttra sig i detta ämne -- likväl får anses bibehålla någon förmåga af bedömande i detta afseende, vill jag

tillåta mig att säga några ord till förmån för utskottets utlåtande, som jag biträdt. Jag hoppas därvid, att jag icke säger något sårande för de ärade motionärerna, då jag säger, att jag förmodar, att man måhända gör dem den största tjänsten genom att såsom alternativ till utskottets förslag uteslutande sysselsätta sig med reservationen.

*Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)*

Den ärade reservanten har sökt bestrida, och mycket energiskt bestrida utskottets uppfattning, att en lagstiftning, som den nu ifrågasatta, skulle blifva skäligen kraftlös. För min del kan jag icke finna, att reservanten däri har lyckats. Om man tänker på, huru en sådan lagstiftning skulle upprätthållas — jag tänker då särskildt på Stockholm, som ligger min erfarenhet närmast — så måste jag erkänna, att jag icke kan begripa det. Det är ju en helt annan sak i fråga om spirituosa, vin och maldrycker. Beträffande utminuteringsställena gäller ju hvad utskottet sagt, att de, som sköta dem, icke hafva något intresse af försäljningen, och hvad utskänkningsställena beträffar, så finnes ju där merändels en allmänhet samlad. Men en helt annan sak är att kunna hindra en handel, som försiggår i bodar, då naturligtvis den, som vet sig egentligen icke få köpa där, väntar, tills han ser, att boden är tom och då slinker in och köper sitt behof. Att polismyndigheten skulle komma att eller ens kunna med någon synnerlig kraft upprätthålla ett sådant förbud, anser jag icke tänkbart. Det är visserligen sant, att i en hel del fall polismyndigheten kan upprätthålla åtskilliga föreskrifter beträffande handlandena. Men det är vanligen föreskrifter, som äro af den art, att så kallade razzior kunna uträtta något. Om t. ex. polisen kommer under fund med, att det begagnas ojusterade vikter eller dylikt, så anställer den en razzia, och då är det klart, att det är ganska lätt att få tag i en hel del förseelser, som begås mot föreskrifterna i detta afseende. Men det är lika självklart, att dylika razzior icke kunna hjälpa i fråga om en sådan lag, som den här ifrågasatta, då det ju skulle vara en ren händelse, om polisen därvid påträffade några minderåriga i butikerna. Icke heller tror jag, att det skulle vara möjligt att väcka allmänheten till ett så stort intresse för denna sak, att man kunde vänta, att en person, som såge en pojke, en minderårig, gå in i en cigarrbutik, väntade för att se, om han köpte cigarrer eller cigarretter, och sedan besvarade sig med en angifvelse. Så intresserad och så intensiv är icke allmänheten för upprätthållandet af lagbud och allra minst för upprätthållandet af smärre polisföreskrifter. Ja, jag undrar till och med, om den ärade reservanten själf skulle afbryta sin gång på gatan för att besvara sig med något sådant, om en dylik lagstiftning komme till stånd. Jag tror det knappast. Det är visserligen icke omöjligt, att lagstiftningen skulle kunna verka därhän, att innehafvarne af en del butiker af laglydnad underlåte att sälja tobak till pojkar, och det är

Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)

ganska sannolikt, att det i sådant fall skulle blifva innehafvarne af de butiker, som äro belägna på de allmännaste och mest trafikerade ställena. Men i sådan händelse befarar jag, att hela lagstiftningen i själfva verket skulle tjäna till att uppmuntra de butiker, som icke äro belägna på sådana ställen, eller som skötas af sådana personer, hvilka icke beflita sig om en dylik laglydnad. Jag föreställer mig för min del, att de enda och helt säkert ganska få undantag, då en öfverträdelse af förbudet skulle komma att beifras, skulle inträffa, om någon skollärare händelsevis finge se, att en sådan öfverträdelse ägde rum. Af en sådan person, som har ett *speciellt* intresse af ungdomens uppfostran, kunde det ju hända, att en angivelse skedde, men helt säkert skulle detta utgöra ett fåtal fall.

Den ärade reservanten har i sin reservation andragit åtskilliga exempel på skydd för minderåriga. Nu måste jag erkänna, att det icke är för mig begripligt, huru man i detta sammanhang kan tala om skydd för minderåriga mot öfveransträngning genom för tidigt arbete i fabriker. Mig synes det, att den lagstiftningen ligger så oerhördt fjärran från den här föreslagna, att den förra har en kolossalt mycket större betydelse än den senare, att jag, som sagdt, har svårt att slå någon brygga från den ena till den andra. Den lagstiftning, som ju skulle ligga närmast den nu ifrågavarande, är väl den, som handlar om rusgifvande drycker. Men jag tror, att det är mycket stor skillnad på dessa båda saker. Det är visserligen möjligt, att tobak i åtskilliga fall kan verka skadligt, och det är till och med sannolikt, att den gör det i sådana fall, då den användes vid för tidig ålder, men tobakens skadliga verkningar ha nog också blifvit åtskilligt öfverdrifna. Det förefaller mig, att man i det fallet skulle kunna tro mera på dem, som själfva utsatt sig för faran, än hvad den ärade reservanten ville medgifva. Med de rusgifvande dryckerna är det återigen en annan sak. Af deras begagnande förlora människor lätteligen, i synnerhet vid unga år och om de äro ovana vid dessa drycker, förståndets bruk och komma i ett redlöst tillstånd, under hvilket de kunna skada både sig själfva och andra människor. Det är väl alltså en så betydande skillnad härvidlag, att man åtminstone icke kan hämta något direkt stöd af lagstiftningen i det ena fallet för en lagstiftning i det andra.

Reservanten har äfven anfört läroverksstadgans förbud i vissa fall som exempel på skydd för minderåriga. Ja, det är mycket sant, men det förefaller mig, som om det snarare vore utskottet, som skulle kunna till sin förmån anföra denna lagstiftning, ty det är just genom utveckling och upprätthållande af läroverksstadgans föreskrifter och förbud och hvad därmed sammanhänger som utskottet tror, att det onda, hvarom nu är fråga, skall kunna motarbetas och, så vidt det är möjligt, afhjälpas.

Då reservanten med mycken lärdom uppgrävt 1741 års för-

oröning i detta afseende, skulle det ha varit ganska intressant, om han också upplyst oss om, huruvida denna förordning någon-
sin blifvit upphäfd eller måhända ännu gäller och ingår i den svenska lagstiftningen. Är det senare fallet, finnes ju redan en lagstiftning i ämnet. Likaledes skulle det kunna vara roande nog att få veta, huru många daler silfvermynt denna författning inbragte till frihetstidens merändels mycket behöfvande statskassa.

*Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.*

(Forts.)

Reservationen går ut på en antydning om kommunal lagstiftning i denna fråga. Häremot hyser jag emellertid mina särskilda principiella betänkligheter. Jag tror knappast, att de lagstiftande myndigheterna i riket böra annat än i sådana fall, då det verkligen är nödvändigt att vidtaga en dylik åtgärd för att få en önskad lagstiftning till stånd, delegera sin lagstiftande myndighet till kommunerna. Vi behandlade här just för ett par dagar sedan en sådan fråga, nämligen om lagstadgad stängning af handelsbutiker. Där skulle en rikslagstiftning ofelbart ha, på samma gång den kunde verka nyttig i vissa kommuner, verkat skadlig i andra. Detta var åtminstone för mig skälet till, att jag för min del kunde ansluta mig till förslaget om en kommunal lagstiftning rörande den frågan. Men här är förhållandet ett helt annat. Om barn eller minderåriga böra skyddas mot tobaksmissbruk, hvarför böra då icke alla minderåriga skyddas däremot? I fall handlandena böra förbjudas att sälja tobaksvaror till minderåriga, hvarför böra då icke alla handlande förbjudas något sådant? Det kan jag icke förstå. Jag kan mycket väl förstå, att man kan säga, att det endast är i somliga kommuner, som de minderåriga börjat röka o. s. v. Ja, det är ju mycket möjligt, men så brukar man väl i allmänhet icke ordna en strafflagstiftning, utan man brukar väl se till, att principen är riktig och att den är sådan, att den utan skada kan genomföras på alla ställen, där brott mot förbudet i fråga *kan* komma att begås, och sedan gör man en rikslagstiftning.

Jag skulle gärna ha önskat och hade egentligen afsett att få sluta med att gent emot den ärade reservanten äfvensom motionärerna uttrycka min synnerliga aktning för deras stora välmening, men efter det bestämda undanbedjande, som den ärade reservanten i sitt första anförande gjort, att anses välmående, vågar jag naturligtvis icke inlåta mig på något sådant.

Med afseende å hvad den siste ärade talaren, herr Holmgren, yttrade, vill jag tillägga ett par ord. Jag känner icke till lagstiftningen i Förenta staterna i detta afseende, men då han påstod, att en allmän lag vore gällande i hela Förenta staterna rörande tobaksmissbruk, måste jag säga, att detta förvånade mig på det högsta, ty, så vidt jag uppfattat Förenta staternas lagstiftning rätt, finnes det ingen möjlighet att utfärda en allmän, för alla förenta staterna gällande lag i nu ifrågakommande afseende.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)

Herr Hedin: Den äldre lagstiftningen om och emot tobak anser jag för min del hafva mycket litet att göra med den fråga, som vi nu afhandla — åtminstone den lagstiftning, som utfärdades i Sverige på 1600-talet. Den gällde — så vidt jag kunnat förstå — icke barnungar utan gammalt folk; och den är så till vida ganska egendomlig, som den på samma gång vittnar om, att regeringen var rädd för tobaken såsom någonting skadligt, men tillika visar, att regeringen icke saknade intresse för möjligheten att få en smula skatt. Vacklandet mellan dessa två intressen gör, att dessa förordningar — om hvilka jag en gång skrivit en liten öfversikt — äro ganska egendomliga att studera. Men hvad har detta att göra med den nu föreliggande frågan? Så vidt jag kan förstå, ingenting alls.

Man skall för öfrigt efter min tanke, då det gäller ett stort intresse — och det tror jag, att den förevarande frågan innebär — icke vara så ferm och färdig att säga: det tjänar icke till någonting. Man vädjar ju dock i en sak som denna till alla allvarligt tänkande personer i landet, och man får väl lita på att lagbud, afsedda till allmänt gagn, skola hos sådant folk hafva den verkan, att de anse sig vara skyldiga att upprätthålla respekten för sitt eget lands lagar. Jag har nämligen icke tänkt mig, att man skulle vända sig med lagstiftningen direkt emot de rökande bytingarne på gatan eller emot butikernas innehafvare. Om lagstiftningen blir teoretiskt eller på papperet mindre fullständig betyder i min tanke mindre, än att man får en sådan lagstiftning, som kan tillämpas, och verkar på de punkter, mot hvilka den är riktad. Vore det någonting så orimligt att föreslå t. ex. det, att lagen föreskrefve, att när helst far och mor eller andra målsmän komme till läroverkets rektor eller föreståndare — och detta kunde väl få gälla likaväl för enskilda läroverk som för offentliga — dem förelades att afgifva en förbindelse, en skriftlig förbindelse, att icke tillåta sina pojkar — eller flickor också förresten — att röka så länge de stode under skolans vård? Det är icke orimligt att begära detta, att fordra detta af far och mor i barnens eget intresse. Förhållandet är i själfva verket, att pojkarne behöfva skyddas mindre emot dem, som sälja tobak, än emot söta mamma och söta farmor och söta faster. Ty i fall icke pojkarne få pengar af pappa att köpa cigarretter för, alltid få de sådana af dessa högre myndigheter.

Bland flera andra exempel i den vägen har jag särskildt ett, som passerat så att säga under mina ögon. Den arme gosse, jag här åsyftar, strök väl med vid, tror jag, en 17 års ålder — hvilket var en Guds välsignelse, ty han fick komma bort från ett lif af plågor. Han hade blifvit förstörd, kanske icke så mycket därigenom att hans mamma släppte till penningar, som därigenom att han aldrig förgäfves vädjade till sin faster. Han var förstörd redan som liten pojke, och sedan han kommit in vid ett

— jag minns nu icke hvilket — härvarande regementes musik-kår, fick han för det mesta ligga på sjukhuset. Han fick det rådet att dricka mycket mjölk och mycket punsch, och han iakttog samvetsgrant båda dessa lärdomar. Men tillfrågad af en person — som jag skulle kunna namngifva — »Nå, kära du, hur går det med cigarretterna?» svarade han: »Ja, det är alldeles omöjligt att låta bli dem», och det var omöjligt för honom; ty han rökte ständigt och jämt, när han kunde göra det, det vill säga alltid, när han icke var under sina öfverordnades ögon. Slutligen var han som ett lefvande lik, och det var en välsignelse, att han äntligen fick dö. Jag tror, att han då icke var mer än 17 år, men han hade varit sjuk och fördärfvad sedan åtminstone en 9 eller 10 års ålder. Det var ett annat ungefär liknande exempel, som passerade i fjol. Jag kände icke den gosse, som det där var fråga om, men han strök med vid, som jag vill minnas, något högre ålder än den andre. Jag fick höra anledningen till hans död af en person, som tyvärr måst lära känna den mycket noga.

De fientliga krafter, som pojkarne här måste skyddas emot, äro — som jag sagt — mamman och mammans mor o. s. v. Tron I ej, att man genom en lagstiftning skulle kunna väcka dessas sofvande samveten? Man måste nämligen härvidlag tala till samvetena. Man måste låta de ifrågavarande personerna veta, att man betraktar dem i deras s. k. godhet mot barnen såsom samvetslösa. Det är detta de behöfva lära. Jag tror icke, att någon vågar påstå, att det skulle förhålla sig så illa, att, om fäder, mödrar och andra målsmän för minderåriga tvungos att afgifva en förbindelse att icke tillåta de under deras vård stående barnen att röka, dessa då icke skulle hålla en sådan förpliktelse. Denna skulle för resten kunna utfärdas med åtskilliga ganska allvarsamma ansvarsbestämmelser, bland annat, att den pojke, som lär ondt åt sina kamrater, skulle kunna förvisas från skolan — på sådana pojkar skulle jag kunna anföra rent af upprörande exempel.

Jag sade nyss, att man icke bör så prompt förklara en lagstiftning, som har stöd uti alla tänkande människors opinion, åtminstone hvad syftet angår — ty det finnes väl ingen enda här, som icke gillar det — icke tjäna till någonting. Det är något helt annat detta, att den lagstiftande makten ber de äldre i landet, ber fäder och mödrar att för deras egna barns skull gå lagstiftningens afsikter till mötes, än att rikta ett dylikt förmynderskap mot gammalt folk. Det är en så stor skillnad härvidlag, att jag vet icke, hvad man egentligen kan vinna genom att i polemik mot detta förslag utgå från en assimilering af dessa tvenne saker.

Det lär säkerligen vara bekant för flertalet af kammarens ledamöter, att i den schweiziska kriminallagstiftningen — en

Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)

*Ang. åtgärder
för inskränkn-
ing af
tobaksför-
brukningen.*

(Forts.)

mängd kantoners kriminallagstiftningar — finnes ett kanske för svenska förhållanden mycket underligt straff, nämligen förbud mot värdshusbesök. Som detta straff är gammalt, kan man däraf sluta, att det visat sig ändamålsenligt, ty annars skulle det icke bibehållits länge hos ett så praktiskt folk som det schweiziska. Och detta förbud har till och med föranlett ett antal kantoner att i själfva kantonalförfattningarne stadga förlust af rösträtt för den, som ådroge sig det skamliga straffet. Detta straff går tillbaka i tiden — så långt har jag kunnat följa det — åtminstone till kantonen Berns kantonalförfattning eller år 1846. Det är icke rimligt att förutsätta, att en sådan lagstiftning skulle hafva utvidgat sig från kanton till kanton — jag har icke räknat huru många kantoner, som har densamma — därest den befunnits vara helt och hållet opraktisk. Därför synes det mig ändå icke vara så betänkligt eller vittna om så stor naivitet, att man i förevarande hänseende här i landet gör ett försök med en lagstiftning och därigenom vädjar till fäder och mödrar att ändtligen besluta sig för att hjälpa till att kämpa mot ett ondt, som om det skall sägas drabba några, just i främsta rummet drabbar deras egna barn.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag förundrar mig verkligen mycket öfver, att herr Starbäck, som ju är en studerad karl och naturvetenskapsman, kunnat, vid bedömandet af den föreliggande frågan, använda så ovetenskapliga metoder, som han gjorde. Han höll sig nämligen helt och hållet till medeltiden, då man, af fördom ålade både gammal och ung de orimligaste saker vid äfven-tyr att varda exemplariter bestraffade. Detta har väl ingenting med en sådan nutidsfråga, som denna, att skaffa, där man på grund af erfarenhet söker på en punkt göra något godt för ett kulturändamål. Jag anser därför, att jag icke vidare behöfver uppehålla mig vid herr Starbäcks historiska återblick.

Hvad herr Staaffs erinringar angår, så kan man väl åtminstone vara enig därom, att så mycket framgick af hans anförande, att han uppenbarligen icke är besjälad af någon lefvande öfvertygelse om tobaksbrukets skadlighet för minderåriga. Ty vore han det, så hade han icke haft så många förhinder. Visserligen sade herr Staaff, att man borde, för bekämpande af det onda, hvarom fråga är, slå in på den vägen att låta föräldrar, målsmän och lärare samverka och göra sitt bästa och därvid skulle man stanna. Ja, mina herrar, detta är verkligen — välmening. Och så effektivt det blir!

Man bör ju, såsom det heter, icke låta det bästa vara en fiende till det goda. Jag erinrar mig i detta sammanhang, att, när vid en annan frågas behandling inom lagutskottet jag förfäktade just den meningen, gent emot herr Staaff, så slog jag på måfå upp ett riksdagsprotokoll och mötte där följande ord.

som yttrats just af herr Staaff: »Jag är fullkomligt enig med herr Lindhagen däri, att det bästa icke får vara fiende till det goda». Det var en skickelse. Jag kan icke inse hvarför ej herr Staaff äfven i förevarande fall skall kunna vara ense med mig härom. Det kan ju sannolikt anvisas många medel, genom hvilka man så småningom kan nå målet, och det har äfven i dag framhållits sådana. Jag har icke haft anledning att gå in på flera än ett af dessa, nämligen det, hvarom motionerats och hvilket syns mig jämväl ligga närmast till hands. Om, såsom utskottet säger — och däri instämmer äfven jag — skola och hem böra gemensamt göra hvad de kunna för bekämpandet af det ifrågevarande onda, då är det ur den praktiska erfarenhetens synpunkt icke för mycket begärtdt, att man stadgar förbud mot att minderåriga midt för näsan på skola och hem tillhandahållas tobaksvaror i öppna bodar. Då motionen afser ett sådant förbud, och jag anser det konsekvent och riktigt, så har jag också förordat detsamma.

Herr Staaff yttrade äfven, att i förevarande fall borde vi ha en rikslagstiftning och icke en kommunlagstiftning. Helt annan mening uttalades när det var fråga om lagstadgad stängningstid för butiker. Då hette det, att det endast behöfdes en sådan lagstiftning, att de kommuner, som så önskade, kunde begagna sig däraf. Men i den frågan gällde det dock, såsom jag också framhöll inom utskottet, i hög grad den personliga friheten. Det gällde att värna om en hel del arbetares rätt att icke blifva betungade genom en oskäligt lång arbetstid under ogynnsamma arbetsförhållanden. I det fallet kunde man ännu mer tala om, att en rikslagstiftning vore på sin plats. Där har också tyska lagen uppställt vissa allmänna principer, men däremot öfverlåtit de närmare bestämmelserna åt kommunerna. Den nu förevarande frågan påkallar då snarare en kommunlagstiftning, då den står alldeles på gränsen till en föreskrift i hälsovårdens och ordningens intresse. Det kan väl i hvarje händelse icke vara orimligare i detta än i det andra fallet att försiktigt föreskrifva, att behovet af lagens tillämpning öfverlämnas åt hvarje kommun att bedöma. Så har det anordnats i fråga om en annan författning, som förbjuder att minderåriga få i stad användas såsom försäljare af tobaksvaror m. m. I Norge har man, som redan påpekats, infört sådana bestämmelser, som här föreslagits, och i omkring 40 kommuner, där de tillämpas, lär man utan ringaste olägenheter uppnått goda resultat.

Gent emot herr Staaffs bemödanden att lösrycka delar ur reservationen ur sitt sammanhang, behöfver jag endast hänvisa till det sistnämnda, och då tvisten här bland annat gäller, om hvar välmeningen är till finnandes, så vill jag med det sagda hafva framhållit, att välmeningen ligger på herr Staaffs och hans medparters sida.

*Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)*

Ang. åtgärder
för inskränkn-
ing af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)

Herr Waldenström: Herr talman! Ingen kan vara mera intresserad än jag att på lagstiftningsväg något kunde åstadkommas för att förhindra tobaks användning bland minderåriga. Jag kan likväl icke alldeles sluta mig till den af herr Lindhagen afgifna reservationen. Men jag har, såsom herrarne kanske sett, instämt i dess syfte. Hellre skulle jag då kunnat gå med på motionen. Reservationen går nämligen ut på att gifva de kommuner, som däraf anse sig ha behof, rättighet att meddela förbud mot försäljning eller utlämning af tobak till minderåriga. Antag t. ex. att en socken, gränsande till Gäfle, jag antager Hille, finge stadgad förbud mot att sälja tobak till minderåriga, men att dylikt förbud icke stadgades i staden. Hvad skulle följden blifva? Jo, att i hvarje hus på den gata, som gränsade till den ifrågavarande socknen, skulle öppnas tobaksbod, där socknens ligapojkar och andra pojkar, om de så ville, kunde få köpa tobak både åt sig och åt andra. Ty förbudet i deras egen socken kunde naturligtvis icke hindra dem från att i Gäfle köpa så mycket som helst.

Då jag sålunda icke ser någon möjlighet att på sätt i reservationen föreslagits vinna det åsyftade målet, och då jag icke heller för närvarande vet något annat sätt att på lagstiftningsväg mota det förskräckliga oskicket, hvarom här är fråga, så har jag, herr talman, icke något positivt yrkande att göra.

Herr Starbäck: Jag beklagar mycket, att jag i mitt förra anförande uttryckte mig så illa, att det missuppfattades, ty någon annan förklaring till denna missuppfattning vågar jag naturligtvis icke förutsätta. Emellertid förefaller det mig egendomligt, att herr Lindhagen yttrade, att det är alldeles olämpligt att sysselsätta sig med den lagstiftning, som ägde rum under medeltiden, enär den endast berodde på fördom. Ja, jag talade om 1600-talet och äfven om 1700-talet, och dessa århundraden bruka räknas till nyare tiden, såvidt jag kan erinra mig. Men detta hör egentligen icke hit, ty jag tror i alla fall, att den lagstiftning, som då gällde, afsåg precis samma sak som det, om hvilket man nu vill lagstifta. Hvad var det, som föranledde alla dessa försök? Jo, det var naturligtvis, att nikotingiftet förstörde människorna lika väl då som nu. Det var icke alls någon fördom, såsom herr Lindhagen möjligen trodde i anledning af de exempel, som jag tillät mig anföra af yttranden från predikstolen. Giftets inverkan var naturligtvis densamma då som nu. Man försökte att lagstifta mot det, men misslyckades. Tror herr Lindhagen, att mänskligheten blifvit så mycket olika under den korta tid, som sedan dess förflutit, att det verkligen skall lyckas nu? Ja, det kan man tvista om, men jag tror det icke och vidhåller därför mitt yrkande.

Herr Staaft: Det är gifvet, att, om någon sådan åtgärd som den, hvilken förordades af herr Hedin, skulle kunna befinnas praktisk och ändamålsenlig, den ju i själfva verket skulle utgöra ett kraftigt steg just uti den riktning, som utskottet förordat, ty utskottet har talat om samverkan mellan skola och hem, och en bestämdare samverkan mellan skola och hem än den, som herr Hedin föreslagit, kan ju svårligen tänkas.

*Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)*

Hvad angår den meningsskiljaktighet, som uppstått mellan herr Lindhagen och mig beträffande rikslagstiftning och kommunal lagstiftning, så kan jag för min del icke medgifva, att han har vederlagt min uppfattning. Beträffande det af oss båda omnämnda exemplet, lagstiftningen om stängningstid för handelsbutiker, förhåller det sig ju så, att vanorna i olika kommuner äro till den grad olika, att, om man stadgade viss stängningstid för hela riket, denna stängningstid skulle kunna verka väl på somliga håll, men fullkomligt oriktigt och skadligt på andra. I fråga om tobaksmisbruket däremot är det väl möjligt, att, om en rikslagstiftning genomfördes, denna i vissa kommuner — nämligen sådana, där det ej funnes några barn, som rökte, eller några handlande, som sålde tobak — ej skulle komma till tillämpning, men det vore, under förutsättning att man öfver hufvud gillar principen, svårligen möjligt, att den på något ställe kunde verka skadligt. Det har varit min uppfattning, — och jag kan icke frångå denna uppfattning — att frågan om rikslagstiftning eller kommunal lagstiftning är en vida viktigare fråga, än herr Lindhagen velat göra den till.

I fråga om välmeningen föreslår jag, att herr Lindhagen och jag ingå en vänlig kompromiss.

Herr Lindgren i Örebro: Herr talman, mina herrar! Då en föregående ärad talare, herr Starbäck, ännu en gång talade om 1600-talets lagstiftning rörande tobaksförbud och i sitt första anförande påpekade, att då lagen på den tiden förbjöd tobaksbruk, så voro dock krigsmän undantagna från detta förbud, så ber jag få påpeka, att här icke är fråga om tobaksförbud för vare sig krigsmän eller Riksdagens ledamöter eller andra äldre människor, utan här är fråga om minderåriga, och minderåriga äro icke krigsmän. Därför får detta icke sammanblandas, utan vi måste komma ihåg, att det här gäller endast förbud mot att sälja tobaksvaror till minderåriga. Jag kunde icke underlåta påpeka detta, ty det är icke rätt att sammanblanda denna fråga med frågan om tobaksförbudslagstiftning för äldre.

Herr Hörnstén: Herr talman! Den diskussion, som nu förts i kammaren, har egentligen rört sig endast om herr Lindhagens reservation och icke om min motion, hvars hufvudsyfte blifvit tämligen förbigånget. Jag skall då endast be att i kort-

Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)

het få anföra de motiv, som föranlett mig att väcka min motion i den form, som skett. Jag gör det af den anledning, att äfven utskottet synes hafva ansett, att det mera vore min speciella uppfattning, att cigarrettrökning skulle vara skadlig framför andra former af tobaksbruk.

Jag har ur svenska tidningar sammanfört några notiser om, huru man i utlandet uppfattar cigarrettrökningen, och jag skall be att till protokollet i korthet få anföra innehållet af detta sammandrag.

Cigarrettrökningens skadlighet tilldrager sig i utlandet allt större uppmärksamhet. Man har en mängd bevis på, att cigarrettrökningen i mycket hög grad undergräver hälsan, är synnerligt skadlig för nervsystemet och i högsta grad olycksbringande för de unga. En framstående engelsk läkare har funnit, att cigarrettrökningen försvagar och förslappar själsförmögenheterna till den grad, att endast af den omständigheten cigarrettbruket borde förbjudas. Faktum är ock, att cigarretten, som äfven lockar äldre att röka mer än vanligt, är för ungdomen särskildt förledande, emedan den är så billig. Förr i tiden fingo lärpojken och hans likar vänta, tills de kommo öfver en cigarrstump eller kunde stoppa sin pipa med mossa eller rofblad, men nu kunna de för ett öre bolma på en förförisk cigarrett. Läkarne i Förenta staterna, England och Kanada ha länge framhållit, att cigarretten är vida farligare för hälsan än cigarren och den patriarkaliska, hemtrefliga pipan, men det oaktadt vinner cigarretten allt flere beundrare. Då gossar och äfven flickor i de tidigaste barnaåren vant sig vid cigarrettrökning och detta bevisat sig medföra de svåraste fysiska och moraliska följder, har nu i England bildats en förening för bekämpandet af cigarrettrökningen bland de unga, och både Canadas och Englands parlament komma inom kort att befatta sig med denna fråga. Helt nyligen har i engelska tidningar publicerats ett manifest mot ungdomens cigarrettrökning, så lydande: »I betraktande af den stora tillväxt cigarrettrökningen bland ungdomen vunnit på de sista åren, har man insett, att en stark meningsyttring är behöflig för att fästa nationens uppmärksamhet på en vana, som otvifvelaktigt i hög grad bidrager att inom alla samhällsklasser undergräfvä engelska gossars hälsa och förstöra deras karaktär. Det onda är lika skadligt för gossen i skolan som gossen på gatan, och vi undertecknade kunna icke nog kraftigt uttrycka vår förhoppning, att intet försök må underlätas att aflägsna, hvad vi betrakta som ett allvarligt hinder för nationens sunda ungdomslif».

Bland undertecknarna märkas fysikern lord Kelvin, fältmarskalken lord Wolseley, ordföranden i Londons County Council lord Monkswell, fem biskopar och fyra underhusmedlemmar, ett femtiotal skolrektor, ett trettiotal framstående läkare, general

Baden-Bowell, den kände tidningsmannen Stead m. fl. Ärkebiskopen af Canterbury har uttalat sin varma sympati för rörelsen.

Det är dessa synpunkter som gjort, att jag kommit att motionera om cigarrettbrukets afskaffande genom totalt förbud. Men jag har icke begärt annat än en skrifvelse till Kongl. Maj:t om möjligheten däraf.

Mitt förslag har nu afstyrkts på den grund, att frågan icke vore fullständigt utredd eller, såsom utskottet säger, att utskottet »i frågans nuvarande outhärliga skick» icke kan instämma med motionärerna. Ja, det kan ju hända, att frågan så till vida är outhärlig, att man ännu icke i Sverige har klart för sig, att cigarrettbruket är värre än bruket af tobak i annan form, och därför skall jag för denna gång böja mig för utskottets mening och för närvarande endast be att få på det lifligaste instämma i herr Lindhagens reservation.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Ja, det är alldeles riktigt, att, såsom herr Lindgren i Örebro nämnde, denna lagstiftning gäller de minderåriga, och då jag sysslat något med uppfostran af minderåriga, skall jag be att få nämna, hvilka erfarenheter jag gjort i detta afseende.

Jag har sett till, att jag icke föreskrifvit de minderåriga flere lagar, än att de kunnat efterleva dem. Det är icke hufvudsaken att föreskrifva de minderåriga många lagar, utan hufvudsaken är att se till, att de efterleva de lagar, som man föreskrifver dem.

Hvad nu beträffar denna lag, så får man väl, man må vara huru ifrig som helst att få bort tobaksbruket, lof att erkänna, att det vore omöjligt att öfvervaka lagens efterlevnad. Följden skulle naturligtvis blifva, att de minderåriga komme att täfla om att öfverträda lagen. Om de icke själfva direkt skulle kunna skaffa sig tobak, så skulle de i sällskap med en gosse, som vore ett halft år äldre än de, kunna göra det, så mycket som de behagade. Därefter skulle de gå och skryta med detta, och följden skulle blifva, att de blefvo så demoraliserade, att när de blefvo litet äldre, de skulle försöka att öfverträda andra lagar, som voro viktigare än denna. Jag tror således icke, att det är förenadt med praktisk möjlighet att antaga en skrifvelse i detta syfte.

Skulle herrarna däremot vilja väcka motion om att taga bort tobakshandeln på Stockholms gator, så skulle jag för min del biträda och rösta för detta förslag. Det är någonting, som ligger inom möjlighetens gräns och som mycket väl kan öfvervakas. Men denna motion, hvars efterlevande icke kan öfvervakas, vill jag ej vara med om.

Således, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. åtgärder
för inskrän-
ning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)*

*Ang. åtgärder
för inskrän-
kning af
tobaksför-
brukningen.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framstälde herr talmannen propositioner å de därunder gjorda yrkandena, nämligen dels bifall till utskottets hemställan, och dels afslag därå och bifall i stället till den af herr Lindhagen vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Lindhagen vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utföll med 112 ja mot 92 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

*Ang. utred-
ning i fråga
om orsakerna
till tandröta
m. m.*

Därnäst i ordningen företogs till afgörande Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om orsakerna till tandröta m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet öfverlämnad motion, n:o 1, hade herr *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm hemställt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta genom sakkunnige utreda:

a) hvarpå den hos befolkningen så allmänt utbredda tandrötan berodde, och huru den skulle kunna verksamt förekommas:

b) huru regelbunden och planmässig undersökning och vård af skolungdomens tänder, särskildt i städerna, lämpligen kunde beredas; och

c) huru lämpligen samma undersökning och vård kunde komma den värnpliktiga ungdomen till del; samt

till Riksdagen inkomma med de framställningar, hvartill en sådan utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde dock, att herr Wavrinskys i Stockholm förevarande motion ej måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandröta m. m.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af motionären

(Forts.)

Herr Wavrinsky i Stockholm, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag befarar, att tobaksfrågan har tagit så mycket af kammarens uppmärksamhet i anspråk, att jag knappast kan påräkna något intresse för denna min framställning rörande skyddet för och värden af tänderna.

Utskottet har gifvit motionen hvad man kallar en välvillig behandling; utskottet förklarar nämligen: »att det måste skänka sitt aktningfulla erkännande åt motionären, därför att han inom Riksdagen riktat uppmärksamheten på denna ur många synpunkter viktiga fråga» samt att »det med skäl kan sägas, att motionärens hänvisning på tanddegenerationen och dess följder är 'ett ord i sinom tid' och ett sådant, som påkallar beaktande». Likväl har utskottet sedan förklarat, att det för sin del icke kan komma till annat resultat än att hemställa, att motionen ej måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda. Då emellertid motiveringen innehåller åtskilligt, mot hvilket jag måste inlägga min gensaga, ber jag att få taga kammarens uppmärksamhet några ögonblick i anspråk.

Utskottet vänder sig först mot mitt yrkande på utredning af sakkunnige rörande orsakerna till tandrötan och dess stora utbredning. Utskottet säger därom, att en sådan utredning kommer att möta ganska ringa svårigheter, ja, utskottet gör själf till och med en sådan utredning här eller förklarar — så synes det mig åtminstone — det vara utskottets mening, att det af utskottet anförda skulle kunna gälla för en utredning. Utskottet uppger, att orsakerna till tandrötans stora utbredning äro: ett från det naturliga mer och mer afvikande lefnadssätt, en del födoämnens och njutningsmedels i och för sig onaturliga beskaffenhet eller i andra fall af tillsatser, som göras vid födans beredning, en del sjukliga tillstånd i organismen, kroniska förgifningar och dylikt. Detta kan väl dock ej få gälla för någon tillfredsställande utredning. Det är ju blott allmänna antydningar. Man kan väl knappast vara nöjd med blott allmänna antydningar, att det icke är bra som det är, utan man vill äfven få anvisning om, *huru* det skulle kunna blifva bättre. Det förhåller sig äfven så, att man i utlandet visst icke nöjt sig med dessa allmänna antydningar om orsakerna till tandrötans utbredning. I Tyskland, där vetenskapsmännen äro kända för att gå grundligt tillväga, har man behandlat denna fråga med större omsorg än i något annat land. Jag har här i handen ett arbete i detta ämne.

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandröta m. m.

(Forts.)

som redan genom sin volym tyder på, att den utredning det vill gifva frågan är af ingående natur; och dessa tyska vetenskapsmän ha icke funnit någon tillräcklig grund för förklaring af orsakerna till tandrötans allmänna utbredning. Tvärtom förklaras en sådan utredning svår att verkställa, och jag har anledning antaga, att vetenskapsmännen äfven i vårt land dela de tyska vetenskapsmännens uppfattning därvidlag, ty min ärade sidokamrat till höger — han är för tillfället tyvärr ej närvarande här — har sagt, att han för sin del är öfvertygad om, att en sådan utredning är ganska svår att åstadkomma och att han har en mot utskottets utlåtande afvikande mening.

Jag skall be få gifva ett par exempel på hvad jag menar. Då man i allmänhet angifver den normala sammansättningen af lämplig föda, upptager man bland de ämnen, som böra ingå däri, ägghvita, kolhydrater och fett samt — den största beståndsdel — vatten; men ganska sällan ser man däremot upptagen en annan ganska viktig beståndsdel, nämligen salterna. Och om dessa verkligen upptagas, så angifver man dem blott i en klumpsumma. — Hvilka dessa salter böra vara och i hvilken proportion de böra ingå, därom yttrar sig vetenskapsmännen ytterst sällan. Redan häri ligger en svaghet. Måhända är det just bristen på eller orätta proportioner af dessa närsalter, som är i hög grad bidragande till tandsjukdomarnas utbredning.

I den utredning, som tandläkaresällskapet gjort, finner man — jag hänvisar i detta hänseende till sid. 23 i motionen — att kalkhalten spelar en väsentlig rol; men ser man närmare på slutresultatet, finner man, att när hårdhetsgraden hos vattnet — en hårdhetsgrad motsvarar 10 milligram kalk på en liter vatten — är låg t. ex. mellan 0 och 2.5 grader, är kariesfrekvensen eller tandrötan mycket stark. När kalkhalten åter stiger upp till 5 å 10 grader, sjunker kariesfrekvensen i samma mån som kalkhalten tilltager; men när man kommit öfver 10 hårdhetsgrader, stiger frekvensen åter, t. ex. på Gottland och delvis äfven i Jämtland, om jag ej missminner mig. Där hårdhetsgraden är mycket stor, är samtidigt kariesfrekvensen så enorm, att den på sina ställen är 100 %. Någon förklaring på denna egendomlighet med hänsyn till vattnets hårdhetsgrad har ej lämnats. Sådana exempel visa, att det gifves många viktiga frågor bakom dessa allmänna fraser, som här i utlåtandet användes. frågor, hvilka ännu vänta på svar och som måste besvaras, innan man kan säga, att en utredning är verkställd.

Det förefaller, som om utskottet ej hade öppen blick för frågans hela innebörd, och jag styrkes i detta mitt antagande af det omdöme, som utskottet har afgifvit på sidan 5, då det säger, att en särskild orsak till tandrötans stora utbredning är, »att tänderna, hvilkas hufvudsakligaste funktion är att krossa och sönderdela födoämnen, alltmer undandragas denna förrätt-

ning, som i stället öfverlämnas åt de mångfaldiga verktyg och redskap, hvilka hos människan kommit i bruk för sådant ändamål». Ja, detta är naturligt, men kunna vi slå oss i ro med denna erfarenhet? Är det utskottets mening, att vi skola resignera inför densamma? Vore det icke bättre, att vi sökte få en utredning om, huru vi skulle kunna förekomma vådorna, som äro en följd af de omständigheter, som utskottet andragit? Jag vågar tillvita utskottet — åtminstone synes det mig som jag hade skäl därtill — att en sådan resignation är uttryck för den sorglöshet, som hos oss råder på den enskilda hälsovårdens område. Vi ha gudi nog af sjukvård, men hvad som brister är *hälsovård*, och den är väl ändå det förnämsta. Vi glömma här, liksom på andra områden, att det hufvudsakliga är att förekomma och icke att bota. Jag vågar hysa den kätterska uppfattningen, att framtidens läkare komma att bli hälsovårdare och icke medicinmän. Det påstås, med hvad rätt vet jag ej, att kineserna skulle vara så fiffiga att betala sina läkare för hvarje dag de äro friska, men ej för de dagar de äro sjuka; och jag undrar, om det icke vore skäl att tillämpa en sådan ordning äfven här, hvarigenom det kanske blefve bättre ställt med hälsovården. Hvertill tjänar det att plåstra och medicinera, under det att degenerationen oafbrutet fortgår, under det att den verkliga hjälpen mot fientliga inflytelser på den mänskliga organismen, nämligen vår hälsa och kraft, ödes? Att bevara och utveckla den är det enda väsentliga, det enda i längden verksamma medlet mot dylika fientliga inflytelser. Hvad innebär det, att tuberkulosen har en så stor och utbredd jordmän bland vår tids människor, hvad innebär det, att t. ex. ända till 75 % af de späda barnen i Stockholm angripas af rachitis eller, som den kallas, engelska sjukan, hvad betyder det annat än att den mänskliga organismens försvarskraft är betänkligt försvagad? Den omständigheten borde uppkalla oss till allmän värnplikt. Om våra vetenskapsmän icke alltför mycket sysselsatte sig med de allmänna reflektioner, som vi återfinna i utskottets utlåtande, om de ej så mycket spejade efter mikrober under de skärpta synglasen och tvistade om dem och renodlade dem, utan i stället såge till, att först och främst den naturliga, inneboende, verkliga försvarskraften hos människan bevarades och stärktes, så vågar jag hysa den kätterska uppfattningen, att de skulle komma till ett vida bättre resultat.

Det är sant, såsom utskottet säger, att vårt lefnadssätt är afvikande från det naturliga, men då bör väl också något göras för att hänvisa på, hvad som är ett naturligt lefnadssätt. Den förvända njutningslystnaden och slappheten i sinnelaget måste väl upptryckas med roten, och någon vägledning för omdömet, huru man skall gå till väga för att vinna en bättre ordning, bör väl gifvas. Jag vågar för min del tro, att det är på tiden, att vi tillbedja andra gudar än dem, som vi nu vanligen tillbedja.

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandröta m. m.

(Forts.)

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandröta m. m.

(Forts.)

Utskottet förklarar sedan rörande min hemställan, att, om åtgärder för att tandröten verksammast skall kunna förekommas och botas, detta ej är lätt att göra, ty vi ha så få tandläkare, »ej mer än 328». Det förefaller mig, som om utskottet tänkt sig, att jag skulle ha menat, att man, efter den begärda utredningen, genast borde träffa anstalter för tandvården bland ungdomen öfver hela riket, i alla dess kommuner. Jag förstår ej, hur utskottet kunnat läsa en sådan mening i min motion. Jag vill, att man i detta fall som i andra skall gå successivt till väga och framför allt börja, där behovet är störst. Hvar är då behovet störst? Jo, i de större städerna, dit för närvarande så många begifva sig och där äfven vådorna af det lefnadssätt, som i allmänhet föres, mest göra sig gällande. Om vi ej hafva mer än 328 tandläkare, så finns det på institutet 53 elever, som efter kursens slut äro färdiga att utgå. För öfrigt är det naturligt, att antalet tandläkare kommer att ställa sig något i proportion till efterfrågan och alltså ökas i den mån det visar sig, att man förstår behovet af tandvård.

Vidare gör utskottet några uttalanden, som jag särskildt fäst mig vid. Utskottet säger, att det är »ett nedslående faktum, att tandrötans utbredning är så stor, att man *nära nog står maktlös gent emot densamma*». Huru kan utskottet säga, att man »står maktlös» emot utbredningen af tandröten, när man icke gjort något väsentligt för att förebygga den, utan endast öfverlämnat detta åt den enskilda företagsamheten? På sidan 6 i sitt utlåtande säger utskottet: »De kvarvarande tänderna synas kunna öfvertaga de förlorades funktioner, åtminstone till stor del, så att den förberedande del af matsmältningsakten, som försiggår i munhålan, kan på ett normalt sätt fullgöras, äfven om en del tänder skulle saknas». På sidan 7 heter det däremot, att det är »påtagligt, att, om ett flertal tänder äro angripna af sjukdom eller gått förlorade, födans söndertuggning i många fall blir ofullständig, hvarigenom ökade anspråk ställas på öfriga delar af matsmältningsapparaten, hvarförutom andra olägenheter och funktionsrubbingar än de här antydda likaledes kunna vållas af skadade eller defekta tänder». Häraf vill det synas, som om utskottet själf ej vore så aldeles öfvertygad om, att de återstående tänderna i tillräcklig mån kunde »öfvertaga de förlorades funktioner». — »Man har» — fortsätter utskottet — »mångfaldiga exempel på personer, hvilka redan vid unga år förlorat sina tänder och det oaktadt kunnat med god hälsa uppnå en hög lefnadsålder». Det är just en skön tröst för den stora mängden, som icke utan rubbad hälsa kan lida af tandkaries — det är en skön tröst, säger jag, att det finns några, som kunna det! — »Något egentligt hälsomen behöfver sålunda ej tandröten i och för sig i regel förorsaka». anser utskottet. Hur har utskottet kunnat utröna den saken? Det är hvad jag menar, att man skulle göra, men det har hittills

ej skett annat än så till vida, som man samlat ett stort material för en utredning, men ännu ej bearbetat detsamma. — Utskottet förklarar vidare, att påståendet, det skadade tänder under vissa förhållanden genom att gynna utvecklingen af bakterier kunna framkalla farliga sjukdomar särskildt i svalget och i luftvägarne, torde ännu få anses sakna fullgiltiga bevis. Jag har nämligen gjort det påståendet, att farliga sjukdomar kunna uppstå genom bakteriernas tillvaro i söndriga tänder under omständigheter, som äro särskildt gynnsamma för deras utveckling. Den sväfvande form, som utskottet gifvit sitt uttalande i denna fråga, ger i och för sig en antydning om, att utskottet ej är så säkert på sin sak: »torde ännu få anses sakna fullgiltiga bevis!» Det är ju den ena inskränkningen efter den andra, till den grad, att det knappt återstår mycket af hela uttalandet. Jag ber dock att få erinra därom, att denna utskottets mening för närvarande åtminstone ej delas af speciellt sakkunniga i t. ex. Tyskland. Där har man — för att nämna ett exempel — i afseende å difteri tagit denna fråga så allvarsamt, att vid den difteridiskussion, som skall äga rum vid tyska föreningens för offentlig hälsovård förhandlingar i Kiel, doktor Karl Fränkel har uppställt debattfrågan: »hur skall man upphäffa den disposition för difteri, som uppstår i brist på vård af munnens och svalgets slemhinnor?»

I afseende å tuberkelbacillerna är att märka, att dessa ha en utmärkt jordmån i den försvagade tandgården. I ett arbete, »Der Arzt im Kampfe gegen die Tuberkulose» af Leiser, finner jag ett exempel därpå, som jag måste anföra. Där meddelas, att en undersökning, som verkställdes af doktor Bergtold på 1,000 barn, af hvilka 500 hade goda och 500 dåliga tänder, visade, att af de förstnämnda 49 % och af de senare 99 % hade ansvållda halskörtlar — och hvad det betyder vet hvarje fysiolog och läkare, ja, andra med. Läkare ha också förklarat, att alldeles särskildt noggrann vård af mun och tänder är nödvändig för skrofulösa personer, när smittofrön, som tillföras utifrån, så mycket lättare kunna förvärta tillståndet hos den redan försvagade organismen. Att läkarne äfven här i Sverige fästa vikt härvid, fann jag i en tidning i går eller förrgår; i en notis, som uppräknar skyddsåtgärder mot tuberkulos, nämnes bland annat: »borsta tänderna och skölj munnen och svalget hvar morgon!» Jag vidhåller det påståendet, att vården af tänderna är af allra största betydelse för hämmandet af de folksjukdomar, som härja i vår tid.

Ytterligare ett par ord med afseende å en fråga, som utskottet fäst synnerlig vikt vid och tydligen tror kunna vara afgörande för kammarens beslut. Då jag menar, att åtgärder skola vidtagas för att hämma tandrötans utbredning, antyder utskottet, att så stora kostnader skulle vara förenade därmed. Ja, de åtgärder, som kunde vålla kostnader, skulle ju bestå däri, att man vid

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandröta m. m.

(Forts.)

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandvårta m. m.

(Forts.)

våra läroverk anvisade ett eller ett par rum, hvarest läkare-behandlingen kunde äga rum, och måhända anslogo medel till instrument, tandfyllnad o. s. v. Kostnaderna för själfva behandlingen skulle däremot barnens föräldrar naturligtvis betala. När det blir fråga om de fattiga och mindre bemedlade — om man utsträcker behandlingen till folkskolorna — tviflar jag ej på, att våra tandläkare skola befinnas vara villiga att göra detta arbete utan ersättning. Därom har jag åtminstone hört uttalanden fallas, som gifva mig anledning till denna förmodan. Det är visst icke så, att dessa kostnader skulle vara afskräckande; under inga omständigheter är det väl afskräckande att göra försök i skolorna och samla erfarenhet. Lika litet är det afskräckande att göra sådana förarbeten inom armén. Man säger, att äfven det skulle blifva för dyrbart. Jag ber att där vid lag få hänvisa till hvad man gjort i Köpenhamn. I Danmark hafva icke allenast alla värnpliktige fri tandvård, utan för garnisonen i Köpenhamn är också inrättad en klinik; *man har funnit, att genom dessa åtgärder sjukdomar i betydlig grad kunnat hämmas och förekommas och att den kostnad, man lägger ned på försvarsåtgärder i det hänseendet, säkerligen är mer än återguldad genom minskade kostnader för sjukvård.* Jag anhåller för öfrigt att få erinra om, att faran i fält är större än under vanliga förhållanden; där är det svårare för de värnpliktige, ty fältkosten är många gånger ej af den bästa beskaffenhet. Bivackeringen sker under svåra förhållanden, ofta under yrväder, köld och fukt o. s. v., och det bidrager i väsentlig mån att åsamka de värnpliktige, som ha skadade tänder, sjukdomar. De sjuka belasta armén i en betänklig grad. En stor armé kan måhända ödsla med materialet människokraften, men ej en liten armé som vår.

Till sist har utskottet gifvit mig en anvisning; utskottet har förklarat, att *undervisning* — i detta fall såsom i den nyss behandlade frågan — är det enda, som man kan tillgripa. Jag har också beaktat detta. Jag har tänkt mig, att den utredning, jag begär, skulle leda till det resultat, att man ansåge undervisning nödvändig. För att ytterligare betona detta, och då jag inser, att min nu förevarande motion kommer att afläsa, har jag väckt en motion — som längre fram kommer att behandlas — om hälsolära såsom undervisningsämne vid våra läro- och utbildningsanstalter.

Mina herrar, hälsa är källan till all vår kraft, och det synes mig, som om man ej kunde göra mycket nog för att bevara den. Jag antar, att det är nödvändigt att tillse på hvad väg man redan nu kan nå målet, så att icke åtgärder i det hänseendet komma att uppskjutas till en aflägsen framtid.

Vi beundra nog, tänker jag, litet hvar i dessa dagar i mer eller mindre mån japanerna. Det är ett folk, som med en beundransvärd energi på nationell grund nått en storartad utveck-

ling inom så många områden. Men hvarför skulle vi icke här i Norden kunna spela en sådan föregångsroll, hvarför skola vi alltid tänka smått om oss själfva, hvarför skola vi vänta, till dess utlandet tager första steget, hvarför skulle vi icke kunna gå före? Det är en slöhet, en sorglöshet, som synes mig illa anstå oss. Man skall kanske säga, att det är högtflygande idealism att tänka något sådant. Jag för min del menar, att det är blott en smula sundt praktiskt förstånd, paradt med litet dådlust, som vi väl kunna bestå oss.

Då jag tänker högt om den svenska nationen och tror det vara fara för handen att på detta sätt fortgå på samma väg som hittills och ödsla med vårt folks hälsa och kraft, skall jag, herr talman, i förhoppning, att *någon* resonans därför finnes inom denna kammare, tillåta mig att yrka bifall till min motion.

Härefter anförde:

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Då motionären har gjort yrkande om bifall till sin motion, skall jag be att med några ord få försvara utskottets hemställan.

Jag skall emellertid icke ingå på de vetenskapliga undersökningar rörande tandrötans orsaker och tändernas beståndsdelar o. s. v., som den ärade motionären berörde. Det vore att i viss mån gå i förväg den utredning, som han i sin motion begärt. Jag skall endast framhålla ett par synpunkter, som varit för utskottet bestämmande, då det afstyrkt motionen. Utskottet har ju gifvit allt erkännande åt motionärens välmening, då han fäst uppmärksamheten på denna icke oviktiga fråga; men å andra sidan har utskottet ansett, att motionären gifvit frågan något för stora dimensioner, då han velat likställa tandrötan med de härjande, stora folksjukdomarne sådana som lungsoten, alkoholismen och de smittosamma könssjukdomarna. Detta är verkligen att gifva frågan alltför stora dimensioner. Utskottet har i sitt utlåtande velat reducera saken till hvad den verkligen är: en hygienisk fråga, som det är af vikt att uppmärksamma, men som man dock icke bör så väsentligt öfverskatta som motionären gjort.

Nu har motionären föreslagit, att Riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en kommitté af sakkunnige för att utreda, hvarpå tandrötan beror, samt huru en regelbunden och planmässig undersökning och vård af tänderna skall kunna beredas såväl skolungdomen som den värnpliktiga ungdomen.

Hvad beträffar först motionärens hemställan, att Kungl. Maj:t skulle tillsätta en kommitté af sakkunnige, så tror jag verkligen, att frågan icke är af den beskaffenhet, att man lämpligen bör hos Kungl. Maj:t begära en så vidlyftig apparat. Riksdagen skrifer ju i tid och otid, skulle jag nästan kunna säga, till

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandröta m. m.
(Forts.)

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandröta m. m.

(Forts.)

Kungl. Maj:t om saker, som Riksdagen anser sig icke själf på egen hand kunna utreda. För min del är jag af den uppfattningen, att man bör något inskränka detta skrifvande till Kungl. Maj:t, inskränka det till sådana frågor, där det verkligen är af behovet påkalladt. Men att skrifva till Kungl. Maj:t i det syfte, motionären föreslagit, anser jag för min del icke vara lämpligt.

Hvad är det nämligen motionären begärt? Han har velat ha utredt, hvarpå tandrötan beror. Denna fråga är ju dock en rent vetenskaplig fråga, som bör utredas af vetenskapsmännen, men lämpar sig icke för en kommitté, tillsatt af Kungl. Maj:t.

Motionären vill vidare, att man skall söka åstadkomma en regelbunden och planmässig undersökning och vård af skolorungdomens och den värnpliktiga ungdomens tänder. Detta är ju godt och väl. Men det förefaller ju alldeles klart, att med det nuvarande ringa antalet tandläkare i vårt land är det helt enkelt orimligt och omöjligt att begära något sådant af Kungl. Maj:t. Vid 1904 års början funnos inom landet 328 tandläkare, af hvilka 105 voro bosatta i Stockholm, 24 i Göteborg, 10 i Malmö, 164 i öfriga städer och endast 26 i andra samhällen, hufvudsakligen municipalsamhällen. Tror motionären verkligen, att det för dessa 328 tandläkare skulle vara möjligt att kunna åstadkomma en planmässig och regelbunden undersökning i vårt land af skolorungdomens och den värnpliktiga ungdomens tänder? Det tror jag för min del icke. Jag tänker väl, att den ärade motionären måste gifva mig rätt i detta, att det icke är tänkbart, att Kungl. Maj:t skulle kunna åstadkomma en dylik regelbunden undersökning och vård af flera hundratusentals personers tänder, på sätt motionären föreslagit. Detta förefaller mig så mycket mera otänkbart, som motionären själf uppgifvit, att tandrötan är så kolossalt utbredd, att den skulle såsom regel förefinnas hos 92 procent af ungdomens tänder. Om så är förhållandet, förstå herrarne mycket väl, att materialet att undersöka och vårda är så stort, att det lilla antalet tandläkare omöjligt skulle kunna medhinna något dylikt. Bör man då skrifva till Kungl. Maj:t om en sak, som hvar och en finner vara alldeles orimlig?

Nu tror jag visserligen, att motionären sett frågan något för mycket så att säga ur tandläkaresynpunkt, när han efter uppgifter från tandläkarne beräknat procenten af angripna tänder så högt som han gjort; man råkar från denna synpunkt lätt ut för faran att något öfverdrifva. Ty, såsom herrarne kunna förstå, äro tandläkarne gärna benägna att se fel på tänderna. När de finna det allra obetydligaste fel på någon tand, anses det genast, att munnen är angripen. Jag tror därför, att man icke bör låta allt för mycket imponera på sig af den angifna höga procenten af skadade tänder och den påstådda stora nationella faran af tandrötan.

Men frågan kan det oaktadt vara viktig nog, det lider inter

tvifvel. Och det är därför önskvärdt att söka på allt sätt förekomma, att tandrötan utbreder sig. Dock bör man icke gifva saken större dimensioner, än den har. Enligt utskottets mening är undervisning och upplysning den rätta vägen, hvarpå man bör angripa det onda. Motionären har själf för några dagar sedan väckt en motion i syfte att hälsovårdslära — och sålunda bland annat äfven läran om tändernas vård — skall blifva undervisningsämne vid våra skolor. Det är just denna väg, på hvilken man, enligt utskottets förmenande, har att i denna fråga gå fram. Och då motionären nu själf således erkänt detta, borde han — tycker jag — så godt först som sist afstå från yrkandet om bifall till sin motion.

Han nämnde i sitt anförande såsom exempel på ett folk i sin fulla kraft Japans folk. Jag känner icke till, huruvida japanerna i fråga om tändernas vård intager en högre ståndpunkt än vi. Det skulle vara högeligen intressant, om motionären kunde försäkra oss, att så är fallet, och att deras styrka beror därpå. Detta vore utan tvifvel ett betänkligt argument emot utskottet, och som måhända kunde komma oss att ändra mening. Men till dess tror jag, som sagdt, att motionären tillagt den föreliggande frågan alltför stora proportioner, och att kammaren därför gör klokast i att afslå motionen.

Jag ber, herr talman, att på dessa skäl få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Wavrinsky i Stockholm: Herr talman! Den ärade utskottsledamoten förebrädde mig, att jag gifvit denna fråga för stora proportioner. Ja, det är möjligt, att jag så gjort. Men öfverallt frågar man sig med oro: huru stora proportioner har frågan? Och det är ju att önska, att man icke måtte bara sitta och tänka därpå, utan verkligen få ett svar. Öfverallt i utlandet, där jag i fjol sommar for omkring, var man, som sagdt, lifligt sysselsatt med en utredning af saken. Öfverallt frågade man mig: hvad gör man i Sverige i detta hänseende? Jo, svarade jag, man gör ingenting! Men där man är vaken och lifligt intresserad att söka skapa en bättre ordning, såsom fallet i allmänhet är i Tyskland, där behöfver man icke svara så, där kan man hänvisa på enskilda och allmänna initiativ i de mest storartade proportioner, och där nöjer man sig icke med att i allmänna fraser säga: detta har för stora proportioner, det böra vi icke sysselsätta oss med, den frågan blir nog tillräckligt klar genom undervisning.

Men om jag nu är alltför angelägen att få denna fråga utredd, emedan jag fått för mig, att den är viktigare och har större proportioner, än den ärade talaren från utskottet ansåg, så skall jag dock icke längre tvista med honom därom, ty till

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandröta m. m.

(Forts.)

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandröta

m. m.
(Forts.)

dem, som skulle besvara den frågan, till dem vill utskottet icke vända sig.

Men då han säger, att jag begärt, att en kommitté af sakkunnige utses af Kungl. Maj:t, så är detta en sanning med mycket stor modifikation. Jag har i min motion aldrig talat om någon kommitté. Jag hör icke till dem, som vilja vara med om att odla detta kommittéväsande, som nu blomstrar. Men jag tror, att Kungl. Maj:t mycket väl förstår att ordna saken på annat sätt än genom tillsättande af en stor parlamentarisk kommitté.

Jag väckte för några år sedan en motion därom, att Kungl. Maj:t skulle inkomma till Riksdagen med förslag till lag angående djurtransporter. Motionen bifölls af kamrarna. Statsrådet och chefen för civildepartementet vände sig då till mig och sade: Då direktören skaffat oss detta på halsen och vi inom departementet sakna resurser att verkställa nödig utredning af frågan, får direktören själf söka åstadkomma en sådan. Jag svarade: ja, det är också min skyldighet, hvarefter jag vände mig till styrelsen för Svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund, som åtog sig saken. Den tillsatte en kommitté, och den skickade ut en af sina sakkunniga till utlandet för att där ytterligare studera frågan. Sälunda kom en utredning till stånd och förslag i ärendet har blifvit framlagdt inför Kungl. Maj:t, utan att det kostat Kungl. Maj:t ett enda öre. Det finnes således utvägar att lösa en fråga utan att tillsätta stora kommittéer, hvilket den ärade talaren ej synes hafva fått klart för sig.

Det finnes ett forum för denna fråga, som ligger mycket nära till hands, nämligen Karolinska institutet. Detta institut äger både läkare och tandläkare — ty tandläkareinstitutet hör därunder. Där är rätta forum för frågans lösning. Det behöfves sannerligen icke någon kunglig kommitté. Det behöfves blott att hänskjuta frågan till denna institution, då kommer den i de allra bästa händer.

Därför att man icke kan göra allt nu, därför att man icke kan åstadkomma en sådan regelbunden och planmässig undersökning af ungdomens tänder öfver hela landet, som jag ifrågasatt såsom yttersta mål, skall man därför icke göra någonting alls? Det ena goda förskjuter väl icke det andra. Det är alltid på det sättet, när man ingenting vill göra.

I min motion finnes ingenting, som tyder på, att jag nu vill ha en *allmän* och planmässig undersökning öfver *hela* landet; jag hade tänkt mig, såsom jag också nyss sade, att undersökningen skulle ske planmässigt och regelbundet, när den upptages, men däraf följer icke, att jag menat, att den skulle omfatta hela landet, allra minst på en gång.

Tandläkarne förebrås vidare af talaren för att de upptäcka för små fel. Sannerligen, i detta afseende är det af vikt att ta

reda på de små feLEN, ty ur de små feLEN växa de stora upp, och den, som känner vådan af att låta tänder vara skadade, och som vet, huru hastigt de gå förödelsen till mötes, han vet äfven att taga reda på de små feLEN.

Man förordar undervisning i denna fråga. Ja, men jag menar, att det icke är nog. Ty faran är så stor, att det behöfves praktiska åtgärder för dess hämmande, utan afvaktande af att undervisningen skall göra sina verkningar; och sådana praktiska åtgärder äro så mycket lättare att åstadkomma, då, som jag sagt, tandläkarne i detta fall äro villiga att göra frivilliga tjänster i samhällets intresse.

Hvad nu till sist talaren något skämtsamt yttrade om Japans folk, om hvilket jag ordat, om dess handlingskraft och dådlust att utveckla sig raskt, då han förde frågan in på tänderna, så ber jag få erinra honom om huru just de *visat tänderna* — *mot ryssarne*.

Herr von Schéele: Herr talman! Jag hade verkligen icke tänkt mig, att vi skulle behöfva upptaga tiden med denna motion, åtminstone icke till den grad, som nu har blifvit fallet. Då nämligen här för ett par dagar sedan af den ärade motionären väcktes ett förslag just i den riktning, utskottet tillåtit sig anvisa, ansåg jag saken därmed i själfva verket vara afgjord. Motionären har emellertid icke blott yrkat bifall till sin motion, utan jämväl vidhållit detta sitt yrkande, sedan här på ett sätt, som synes mig hafva bort göra till fyllest, skälen blifvit uppvisade för det slut, hvartill utskottet trots all sympati för denna sak kommit och måst komma. Därför några få ord till bemötande af det, hvarpå motionären icke redan erhållit svar.

Visserligen är jag icke sakkunnig på det område, som här är i fråga, men jag har sökt göra min plikt att, så vidt möjligt, taga reda på det viktiga ämne, utskottet haft att yttra sig öfver. Det af motionären företedda arbetet af Jessen och Schläger öfver *Tandhygien i skola och armé* är mig icke obekant. En stor del däraf upptages af belysande planscher, hvarför det i själfva verket är vida mera lättläst, än någon tror, när man blott ser den stora boken.

Hvad jag da först ville bemöta, är den ärade motionärens framställning af det svenska folkets dådlöshet i jämförelse med andra folk. På en flerstädes i utlandet till honom riktad fråga, hvad vi i Sverige gjorde, hade han svarat: »Där gör man *ingen-ting*». Naturligtvis förstår jag mycket väl, att han menade med afseende på den sak, som här är före. Men äfven fattadt så, förefaller svaret hårdt och minst sagt ofullständigt. Det borde väl snarare hafva angifvits, att man i Sverige söker tillgodose de behof, som föreligga, efter den vikt, som det ena och andra har. Då vi nu här i landet jämväl fått blicken öppen för det trängande

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandröta m. m.

(Forts.)

Ang. utredning i fråga om orsakerna till tandröta m. m.

(Forts.)

behovvet af bättre vård om de sinnessjuka och lungsiktiga, blinda och lytta, så ha Konung och Riksdag trott, att det tills vidare vore riktigast att lämna något å sido en sådan sak som den af motionären framhållna, hvilken onekligen i jämförelse med de förstnämnda stora uppgifterna är af underordnad betydelse. Finner nu däremot motionären hvarje sådant uppskof skadligt, så torde vi få motse, att han jämväl på den förevarande saken tillämpar, hvad han, om jag förstod honom rätt, ansett det tillkomma sig i afseende på den af honom en annan gång väckta fråga rörande djurtransporter, nämligen att själf söka åstadkomma den äskade utredningen.

Vidare ber jag få påpeka, att den motsägelse, hvartill motionären menade, att vi i utskottet gjort oss skyldiga, ingalunda förefinnes. Då det på sidan 6 heter: »Till stor del» är förhållandet sådant och sådant, så är därmed alls icke sagdt, att detta skulle vara ett universellt omdöme. Och då utskottet på följande sida går motionären till mötes i ett partiellt erkännande i motsatt riktning, så tänker jag, det skall af hvar en med logikens lagar någolunda underkunnig villigt erkännas, att häri ingalunda ligger någon motsägelse mot det förra.

Alldeles oriktigt har motionären citerat utskottets utlåtande på sista sidan, då han sagt, att utskottet där anvisat åtgärder, gående ut på hygienisk behandling såsom de *enda*, hvilka härvidlag borde ifrågakomma. Det står ju uttryckligen: »För vinnande af en obestridligt önskvärd begränsning af tandrötan borde enligt utskottets förmenande de *närmaste* åtgärderna gå ut på» det och det.

Slutligen instämmer jag i motionärens erinran om det sunda åskådnings sätt, som namneligen i Kina förekommer, i det att man där mera aktar på att förebygga sjukdomen, än på sjukdomens vård, när den en gång inträdt. Detta är just det åskådnings sätt, hvilket göres gällande, då utskottet i sista punkten af sin framställning visar hän på allmän hygien såsom den väg, hvilken närmast borde beträdas till förekommande af tandröta likaväl som af annan sjukdom genom att lära rätt sköta sin kropp och dy-medelst både bevара hälsan och stärka motståndskraften mot allehanda sjukdomsämnen. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wavrinsky i Stockholm: Några ord blott till svar på hvad den siste ärade talaren yttrade:

Den ärade utskottsordföranden nämnde, att vi för närvarande skulle vara så sysselsatta med de tuberkulösa och sinnessjuka, att vi icke kunna upptagas af något mera än detta för närvarande.

Men frågan är, om icke dessa olika sjukdomssymptom hafva samma grund, och om vi icke skola bekämpa dem alla genom

att återvända till ett sådant lefnadssätt, att hälsa och kraft bibehållas och återvinnas, hvarigenom vi vunne försvarskrafter inom oss själva.

En utredning i denna viktiga fråga är hvad jag begärt, och den kan antagligen vinnas både i det ena och andra afseendet samtidigt, blott vi icke skjuta ifrån oss denna angelägenhet och anse, att det kan gå som det går, och att det är bra som det är.

När vi hunnit så långt, att nästan 100 procent af de uppväxande barnen i Sverige hafva skadade tänder, och de skadade tändernas antal i hvarje mun uppgår till en tredjedel, då är det så långt gånget, att man kan säga, att den största fara hotar, att vi rent af få se våra barn utan tänder, och detta förhållande kanske kommer att förefalla litet hvar oangenämt.

Den ärade utskottsordföranden förebrädde mig, att jag skulle oriktigt citerat utskottet. Om jag det gjort, skulle jag vara villig att genast ändra det, men jag undrar, om han icke råkat ut för något missförstånd. Utskottet har yttrat sig om de närmaste åtgärderna, det är riktigt; jag har också blott sagt, att man för närvarande icke velat göra annat än hänvisa till undervisningen.

»Utskottet håller före», heter det, »att omständigheterna förr eller senare måhända komma att framkalla åtgärder i det syfte motionären angifvit.» Detta visar tydligt, att utskottet har klart för sig, att det icke torde kunna gå i längden på detta vis, utan att man måste vidtaga kraftigare åtgärder.

I förhoppning, att detta må ske icke »senare» utan »förr», är det som jag yrkar bifall till motionen.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de därunder gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 22, i anledning af väckta motioner angående ändring af 10 § näringsfrihetsförordningen m. m.

Ang. ändring af 10 § näringsfrihetsförordningen m. m.

Lagutskottet hade till behandling fått emottaga två inom Andra Kammaren under n:o 59 af herr *K. H. Bergendahl* och under n:o 96 af herrar *E. O. Magnusson* i Tumhult och *J. P. Persson* i Hult väckta motioner.

I motionen n:o 59 hade föreslagits, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga sådan ändring i 10 § i förordningen angående utvidgad näringsfrihet, att stadgandet, att näringsidkare icke finge utan vederbörligt tillstånd på kortare tid å auktion eller under hand

Ang. ändring af 10 § näringsfrihets förordningen m. m.

afyttra lager af handelsvaror eller sådana varor genom kringförande försälja utom den ort, där han idkade handelsrörelse eller vore boende, blefve fullt verksamt.

(Forts.)

I motionen n:o 96 hade det förslag framställtts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen inkomma med förslag, hvarigenom rätten för handlande att utom den ort, där han vore boende och idkade handel, drifva handel från filial eller eljest utöfva sådan rörelse af tillfällig art, blefve lämpligen begränsad.

Utskottet hemställde:

1:o) att förevarande motion n:o 59 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

2:o) att motionen n:o 96 ej heller måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade afgifvits af herr *Lindhagen*, med hvilken herrar *Olsson* i Mårdäng och *Wiklund* instämt, och som föreslagit, att Riksdagen i anledning af förevarande motioner ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådan ändring i förordningen om näringsfrihet, att genom vanlig anmälan om idkande af handelsrörelse ej måtte förvärfvas rättighet att, utan iakttagande af därför stadgade villkor, idka sådan handel, som i 10 § af sagda förordning under benämningarna realisation och gårdfarihandel omförmäldes.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade:

Herr Bergendahl: Herr talman, mina herrar! Jag inser nog, att kammaren kan vara trött på de långvariga debatterna i dag, men jag anser dock denna fråga vara af den vikt, att icke motionerna böra lämnas utan något försvar. Jag vill emellertid yttra mig så kort som möjligt och tillika så fort som möjligt.

Som af den föreliggande utredningen framgår, ha de lagbestämmelser, på hvilka motionerna syfta och hvilkas bristande effektivitet i motionerna påvisats, tillkommit på grund af Riksdagens skrifvelse år 1886. I denna skrifvelse framhöllos med ganska mycken skärpa de olägenheter, som uppkommit af det förhållandet, att t. ex. en handlande, som dref sin näring på en plats, slog sig ned på andra platser och där under några dagar idkade försäljning, vanligen under benämningen realisation af ett varulager, som mest bestode af ett mer eller mindre värdelöst kram, till stort förfång för platsens egna köpmän och till icke ringa skada för allmänheten. Det gjordes också i skrifvelsen

anmärkning mot den vidsträckta rätt, som var medgifven att på annat sätt kringföra varor till försäljning, nämligen genom s. k. gårdfarihandel.

För att nu förebygga dessa olägenheter, så förordnades, att den, som ville idka sådan tillfällig handel, som ofvan sagts, skulle söka tillstånd hos Konungens befallningshafvande, och Konungens befallningshafvande fick rättighet att bestämma en viss afgift, då det gällde realisation, att erläggas till den kommun, där försäljningen skulle äga rum.

Nåväl, dessa bestämmelser syntes till en början vara fullt tillfyllestgörande. Vederbörande befallningshafvande utdelade handelslicenser i detta afseende med mycket njugga händer. De olägenheter, hvarom Riksdagen klagade 1886, förspordes icke mer.

Men köpmannageniet är uppfinningsrikt, och man fann ganska snart en utväg att kringgå bestämmelserna. I stället för att söka tillstånd hos Konungens befallningshafvande, gjorde man helt enkelt anmälan till handelsregistret, att man ämnade öppna filialer af sin rörelse på de platser, där man hade för afsikt att idka realisation eller gårdfarihandel. Någon gång anmälde man direkt till handelsregistret för orten, att man ämnade idka handel där.

De flesta trodde väl icke, att detta skulle vara till fyllest, och åklagaremakten ingrep i många fall, såsom af utredningen framgår. Utaf det rättsfall, som i betänkandet finnes refererad, framgår, att underrätten och hofrätten gifvo åklagaren rätt i sak och fällde handlanden för öfverträdelse af 10 § näringsfrihetsförordningen. Men högsta domstolen, som ansåg, att då anmälan skett och denna borde grundlägga rätt till sådan tillfällig handel, som ägt rum, afgaf en frikännande dom.

Nu är jag öfvertygad om, med kännedom om detta rättsfall, att någon åklagare icke vidare skall söka sak med den, som idkar sådan tillfällig handel utan Konungens befallningshafvandes tillstånd men efter skedd anmälan. Det framgår således tydligt, att ifrågavarande bestämmelser mycket lätt kunna kringgås.

Det begäres nu endast i motionerna, att åt dessa bestämmelser måtte gifvas sådan affattning, att de bli verkligt bindande, så att de icke, såsom hittills skett, så obehindradt kunna åsidosättas. Detta är väl icke för mycket begärdt. Lagutskottet har emellertid icke funnit anledning tillstyrka bifall till motionerna och har för sitt afstyrkande anfört några skäl, som jag ber att få i korthet bemöta.

Det heter först: »Såsom af det ofvananförda framgår, var en af de väsentligaste anledningarna till utfärdandet af förordningen den 23 september 1887 att söka i det af Riksdagen i förutnämnda skrifvelse jämväl anförda förhållandet, att för realisationerna icke erlades skatt till den kommun, där försäljningen skedde.» Jag tviflar dock på, att utskottet har fullt rätt i detta

Ang. ändring af 10 § näringsfrihetsförordningen m. m.

(Forts.)

Ang. ändring
af 10 § näringsfrihetsförordningen
m. m.

(Forts.)

påstående, ty mig förefaller det, om jag läser Riksdagens skrivelse, som om densamma föranledts af önskan att söka förebygga den illojala konkurrens, som nästan alltid var förenad med den ambulatoriska handelsverksamheten. Härmed må nu förhålla sig huru som helst. Men då utskottet i punkten där-efter säger, att den omständigheten, att en sådan handlande kan undandraga sig den afgift till kommunen, som Konungens befallningshafvande äger bestämma, icke har så mycket att betyda, då vederbörande myndigheter icke lära underlåta tillse. »att köpmannen i fråga icke undgår att till den kommun, hvarinom han hämtar inkomst, erlægga skatt för densamma», så tror jag, att detta utskottets uttalande antingen hvilat på en missuppfattning af det slag af handel, som i motionerna afses, eller ett förbiseende af bevillningsförordningens föreskrifter. Ty i 12 § bevillningsförordningen står, att handlande skall beskattas för inkomst af rörelsen »å den eller de orter, där rörelse eller någon hufvudsaklig gren däraf på mera själfständigt sätt eller i afsevärd omfattning idkas», och så står det tillagdt: dock skola handlande, »hvilkas rörelse utöfvas på flere orter, men endast kortare tid på hvarje ort, taxeras inom den församling, där de äro mantals-skrifne». På grund af dessa bestämmelser kan jag icke inse, att man på skattevägen kan åtkomma dessa tillfälliga handlande. Vidare synes det mig, som om utskottet allt för mycket underkänner värdet af Konungens befallningshafvandes pröfningsrätt. Konungens befallningshafvande har, såsom jag nämnde, varit mycket njugg med att gifva handelslicens och vid sin pröfning tagit hänsyn icke blott till sökandens redbarhet och ordentlighet, utan ock till de varuslag, hvilka skulle försäljas, och de platser, där försäljning skulle ske. Och denna pröfningsrätt har visat sig fullt effektiv, ty sedan Konungens befallningshafvande erhållit denna rätt, upphörde också de olägenheter, öfver hvilka man klagat, till dess man fann utväg att kringgå dem.

Det viktigaste skälet, säger utskottet, »hvarför utskottet icke kan förorda en lagstiftningsåtgärd af nu ifrågasatt innebörd, är dock, att det för vinnande af motionernas syfte skulle vara nödigt att på visst sätt bestämma, hvad som menades med filial af en handelsrörelse», och därför har utskottet betänkligheter. Men dessa betänkligheter kunna bestämdt icke anknyta sig till min motion. Jag har icke velat fixera begreppet realisation, ty i likhet med utskottet har jag ansett det möta både teoretiska svårigheter och praktiska olägenheter. Den andra motionen talar visserligen om inskränkningar i rätten att öppna filialer, men tydligt är, att syftet i denna motion kan vinnas på ett enklare sätt, nämligen genom ett stadgande, som innebär, att det för rätt att idka sådan tillfällig handel icke är nog att göra anmälan, utan att därtill ovillkorligen fordras Konungens befallningshafvandes tillstånd.

Slutligen säger utskottet: »Att allmänhetens bästa mängen gång kan tillgodoses därigenom, att de å viss plats bosatta handlandena utsättas för konkurrens från en mera tillfällig handelsrörelse, synes utskottet äfven uppenbart». Ja, därom kunna ju meningarna vara delade. Men en anslutning af Riksdagen till detta uttalande skulle innebära ett frånträdande af den ståndpunkt, Riksdagen intog år 1886. och enligt min uppfattning är denna ståndpunkt den enda riktiga. Ty med denna ambulato-riska handelsverksamhet är nästan alltid förenad en illojal konkurrens. Den tillfälliga handlanden är icke känd på orten. Han måste därför genom utomordentliga medel draga allmänhetens uppmärksamhet till sig. Det heter därför i de stora annonserna, att han genom gynnsamma omständigheter lyckats komma öfver ett handelslager till så billigt pris, att det kan realiseras för lägre pris, än någon annan på platsen kan erbjuda, eller ock förklarar han, att han ämnar upphöra med eller förändra sin affär och därför nu i landsorten utbjuder sitt lager till fenomenalt billiga pris. Jag har här i min hand en annons, som är riktigt typisk för dylika annonser. Det förekom i höstas i Växjö, att en person, som hette Jacobowski, anmälde till handelsregistret, att han ämnade idka handel i staden. Jag frågade honom då, om han ämnade slå sig ned därstädes såsom handlande. »Ja», sade han, »för tillfället skall jag sälja ett lager, men sedan kommer jag hit för att stanna på platsen». Ja, hans papper voro i behörig ordning, och hans anmälan intogs i handelsregistret. Han hyrde därpå ett par rum i goodtemplarhuset och realiserade sitt lager efter att hafva puffat mycket. Det heter t. ex.:

»Passa på tillfället.

Nu är Sveriges största specialaffär i manufakturvaror kommen hit till Växjö och utsäljer c:a 10,000 meter stufvar passande till hela kostymer, som bortslumpas under denna månad till långt under inköpspriset.

Sälunda kan hvar och en få köpa ett helylle kamgarnskostymtyg, garanteradt felfritt i nyaste mönster för kr. 7.

Realisationen varar blott en kort tid».

Det är på detta sätt, de måste väcka allmänhetens uppmärksamhet för att få allmänheten till sig. Jag tror, att de bestämmelser, som redan finnas, äro fullt befogade, och att det endast erfordras, att, när det visat sig, att det finnes ett kryphål, hvarigenom bestämmelserna kunna kringgås, desamma gifvas en sådan affattning, att de blifva fullt effektiva, och att de få en sådan formulering, att de icke kunna helt och hållet gäckas. Och jag kan icke föreställa mig, att man icke skulle kunna lyckas i detta afseende. Vårt svenska språk är väl ändå icke så fattigt och våra lagstiftare icke så i saknad af kapacitet, att icke en lämplig formulering skulle kunna gifvas åt detta lagrum. Det begäres

Ang. ändring således icke någon ny lagstiftning, utan endast att den nu befintliga göres fullt effektiv. Och då min motion — och den andra kan jag också säga, om jag ser på syftet med denna motion — helt och hållet sammanfaller med den reservation, som afgifvits af herrar Lindhagen, A. Olsson och Wiklund, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till denna reservation.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Magnusson* i Tumhult, *Persson* i Hult, *Ljunggren*, *von Geijer*, *Neiglick*, *Emthén* och *Lindgren* i Örebro.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Sedan 1864 års näringsfrihetsförordning utfärdats, hafva med afseende å rätten till realisation och gårdfarihandel verkställt två inskränkningar: första gången genom 1879 års förordning och andra gången genom 1887 års förordning. Nu åsyfta dessa motioner, att en tredje inskränkning skall äga rum, och den skulle hafva till syfte att förhindra de förmenta oegentligheter, som uppstå till följd däraf, att man under filialhandels skydd bedrifver realisation och gårdfarihandel. Dessa förmenta oegentligheter skulle bestå däri, att med afseende å dylik filialhandel vederbörande persons lämplighet icke blir af Konungens befallningshafvande pröfvad, att ej heller någon granskning af deras varulager äger rum, och däri att ej heller någon skyldighet finnes att förskottsvis erlägga afgiften. Nu förefaller det mig, att dessa oegentligheter icke äro så stora, som motionärerna velat göra gällande. Kan det vara så nödvändigt, att Konungens befallningshafvande pröfvar dessa personers lämplighet, när de i alla fall i den ordning, svensk lag föreskrifver, hafva förskaffat sig rätt att idka laga handel? Kan det vara så nödvändigt, att Konungens befallningshafvande ingår i något slags granskning af deras varulager, hvilken granskning enligt mitt förmenande är af noll och intet värde? Och kan det vara så nödvändigt, att de förskottsvis erlägga denna lilla afgift till kommunen, då det ju i alla fall, om afsättningen sker i någon afsevärd omfattning, tillkommer vederbörande myndigheter att beskatta personer på de ställen, där handelsrörelsen bedrifves?

Om vi nu se till, huru den lagstifning skulle komma att taga sig ut, som här åsyftas, så har ju herr Bergendahl framlagt förslag till, huru denna paragraf (10 §) borde lyda:

Har den, som på grund af skedd anmälan är berättigad att å viss ort idka handel, tillika anmält, att han å en eller flera andra orter ämnar drifva handelsrörelse, men har den handel, han på dessa orter idkat, endast innefattat sådan försäljning af tillfällig art, hvarom i 1 mom. förmåles, eller varit af beskaffenhet, som i 2 mom. sägs, skall den omständighet, att anmälan skett, utan att tillstånd till sådan försäljning af vederbörande ämbetsmyndighet erhållits, icke medföra befrielse från påföljd

för näringsrättighetens öfverskridande, hvarom i 18 § i denna förordning stadgas.

Äfven om man nu skulle vilja antaga ett stadgande, likadant eller likartadt med det, som motionären sålunda föreslagit, så återstår alltid att lösa den synnerligen stora svårigheten att på laglig väg kunna fastställa skillnaden mellan sådan tillåten filialhandel och otillåten handel. Om man ock skulle öfverlämna åt domstol att i hvarje särskildt fall pröfva detta, så skulle dock denna pröfning vara förenad med åtskilliga svårigheter.

Och hvad angår den af den siste talaren omnämnda illojala konkurrensen, så är det en sak, som måhända ligger något på sidan af denna fråga, men kammaren torde i alla händelser inom kort blifva i tillfälle att pröfva den frågan — jag vet icke, om lagutskottets utlåtande redan inkommit till kammaren; om detta icke redan skett, kommer det en af de närmaste dagarne.

Nu är jag väl ense med motionären därom, att om ytterligare begränsning komme att ske, så skulle denna komma att skydda de bofasta handlandena från konkurrens. Men däremot är jag icke ense med honom därom, att detta skulle ske i den stora allmänhetens intresse. Och då jag dessutom har den uppfattningen, att man icke utan alldeles fullgiltiga skäl bör återgå till det gamla skråtvånget, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Mårdäng: Herr talman, mina herrar! Såsom kammarledamöterna torde finna, har jag icke kunnat vara med om lagutskottets afstyrkande hemställan i förevarande ämne, utan jag har instämt med herr Lindhagen i hans reservation, i hvilken den hemställan göres, »att Riksdagen i anledning af förevarande motioner ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådan ändring i förordningen om näringsfrihet, att genom vanlig anmälan om idkande af handelsrörelse ej må förvärfvas rättighet att, utan iakttagande af därför stadgade villkor, idka sådan handel, som i 10 § af sagda förordning under benämningarna realisation och gårdfarihandel omförmäles». Jag skall nu icke alls sysselsätta mig med motionärernas uttalanden, utan endast be att få fästa uppmärksamheten på hvad reservanterna hemställt.

Under frågans behandling inom utskottet blef jag alldeles fullkomligt öfvertygad därom, att här föreligger ett verkligt kringgående af gällande lag, nämligen af 10 § i näringsfrihetsförordningen, på det sättet, att en person låter till handelsregistret anmäla, det han ämnar i den eller den kommunen idka handelsrörelse, hvilken dock i själfva verket icke består i något annat, än hvad som obestriddligen måste komma under benämningen realisation. Det är just detta, som reservanterna — och, enligt hvad jag anser, äfven motionärerna — velat förekomma. Jag

*Ang. ändring
af 10 § näringsfrihetsförordningen
m. m.*

(Forts.)

Ang. ändring
af 10 § näringsfrihets-
förordningen
m. m.

(Forts.)

kan således icke instämma med lagutskottets vice ordförande, då han säger, att det vore här fråga om en tredje inskränkning i näringsfriheten. Nej, här gäller saken endast att tillse, det den förordning, som vi redan hafva i denna del, icke kringgås. Detta må den ärade vice ordföranden hålla för en inskränkning, gärna för mig. Men jag anser, att, när man stiftat en lag, man också bör stoppa till de hål, som kunna finnas i densamma och genom hvilka de gärna vilja krypa, som anse sig hafva fördel att icke rätta sig efter samma lag, och enligt mitt förmenande hafva också motionärerna afsett att tilltäppa sådana kryphål.

Nu säger den ärade vice ordföranden i lagutskottet, att de anmärkta oegentligheterna efter hans förmenande icke äro så stora. Ja, härom vill jag icke tvista med honom, han får ju hafva den uppfattningen. Men såsom bevis på, att många hafva en annan uppfattning, ber jag att få nämna, att i Första Kammaren har man under en god stund debatterat denna fråga och slutligen vid företagen omröstning bifallit utskottets hemställan. men endast med tre rösters öfvervikt. Jag tror icke man kan säga, att man i *den* kammaren röstar mot olägenheter, som man icke vet af, och jag hoppas, att äfven Andra Kammaren skall uttala sig emot de olägenheter, som uti förevarande afseende yppat sig. Detta må nu vara en sak för sig; hufvudsaken har för mig varit den, att lagstiftaren, när han icke lyckats lösa hvad han vill lösa, är skyldig tillse, att ett nytt stadgande utfärdas, hvarigenom de missbruk, som visat sig förekomma, så vidt möjligt stärfas och beifras. Här är således helt enkelt fråga om att förhindra, det någon affärsman — han må nu utöfva sin rörelse i större eller mindre utsträckning — skall blifva i tillfälle att anställa realisation i annan kommun utan att därför erlagga den af lagstiftaren för dylikt fall bestämda särskilda afgift. Men hvarken motionärerna eller, ännu mindre, reservanterna hafva tänkt sig, att man därigenom skulle göra den allra minsta inskränkning med afseende på affärsmäns rätt att anordna filialer inom andra kommuner, blott de därvid hålla sig till hvad med begreppet filial afses. Och aldrig går det att öfvertyga mig, att företagandet af realisation är detsamma som att från en filial drifva affärsrörelse.

Klockan är nu mycket, och då jag tror, att det är flere talare, som vilja uppträda i denna fråga, skall jag inskränka mig till att yrka afslag på utskottets hemställan samt bifall till herr Lindhagens med flere reservation.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Då jag såsom tjänsteman hos Konungens befallningshafvande varit i tillfälle att göra vissa erfarenheter på det föreliggande området, har jag begärt ordet för att meddela min uppfattning af frågan.

Jag hyser i hufvudsak samma uppfattning, som nyss ut-

talades af den siste ärade talaren, nämligen att det viktigaste härvidlag är, att lagen uti förevarande afseende får den affattning, att den icke — såsom emellertid nu sker — kan med stor lätthet kringgås. Såväl den motionär, hvilken nyss hade ordet, som äfven de kammarledamöter i öfrigt, hvilka haft ordet i denna fråga, synas mig dock hafva något för mycket fäst sig vid den sidan af saken, som rör s. k. realisation. För mig åter är den af de två andra motionärerna berörda delen af frågan, som rör gårdfarihandeln eller rättare torgdagshandeln, mycket viktigare. När Riksdagen år 1886 skref till Kungl. Maj:t och begärde vidtagande af åtgärder för afhjälpan af olägenheterna vid varors kringförande till försäljning annorlunda än å marknad och Kungl. Maj:t på grund häraf utfärdade nu gällande författning i ämnet, var väl afsikten icke så mycket att på en eller annan ort freda handlande för illojal konkurrens, som fastner att skydda allmänheten för dåliga varor och emot bedrägerier af kringresande handlande, hvilkas »affärer» ofta nog endast utgjorde en förvändning för ännu sämre företag; särskildt ville man råda bot emot klockskojeri och annat skojeri, som af ambulatoriska handlande bedrefs. Erfarenheten visade ock till en början, att man med den nya författningen redde sig häremot så där tämligen bra. För idkande af ambulatorisk handel, äfven sådan som bedrefs vid torgdagar och kreatursmöten — hvilken handel kanske icke minst afsågs i Riksdagens skrifvelse — ansågs nämligen behöfligt och praktiserades allmänt att begära Konungens befallningshafvandes tillstånd enligt 10 paragraf 2 mom. i näringsfrihetsförordningen. Men efter det prejudikat, som reservanterna tämligen utförligt refererat i sin reservation, och några andra liknande, som gifvits, kom saken i en annan ställning. Man kom nämligen genom dessa prejudikat — hvilka, såvidt referaten öfver dem utmärka, just rört torgdagshandel snarare än s. k. realisation — under fund med, att det för utöfvande af sådan handel, som nyss nämndes, visst icke behöfdes att begära Konungens befallningshafvandes tillstånd, utan att man mycket väl kunde hjälpa sig med att till handelsregistret — kanske just hos den Konungens befallningshafvande, som förut vägrat gifva tillstånd till handeln i fråga — anmäla, att man inom den och den och den kommunen ärnade öppna handelsrörelse eller en filial af den handelsrörelse, som man förut anmält sig ämnat öppna i någon annan kommun. Men denna handelsrörelse är ej afsedd att drifvas och bedrifvas icke heller på någon viss plats, där handlanden håller bod eller eljest mera stadigvarande har upplag af varor, utan utöfvas allenast vid torgdagar och möten. Äfven om detta enligt näringsfrihetsförordningen ej kan drabbas af ansvar, lärer det icke kunnat vara lagens mening och var, med all säkerhet, icke afsedd i Riksdagens, af mig omnämnda skrifvelse.

Härmed sammanhänger ett annat förhållande. Det är icke

Ang. ändring af 10 § näringsfrihetsförordningen m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
af 10 § när-
ringsfrihets-
förordningen
m. m.

(Forts.)

riktigt, då lagutskottet förmenar, att det kan vara likgiltigt, om en sådan ambulatorisk handlande fått Konungens befallningshafvandes tillstånd enligt förevarande paragraf eller icke, då han i allt fall har förvärfvat rätt till handel. För rätt att utöfva handel fordras icke något tillstånd af offentlig myndighet, utan därför är det nog med en enkel anmälan, som i vanliga fall skall vara åtföljd af intyg öfver att man äger god frejd och råder öfver sig och sin egendom; för gift kvinna eller för omyndig fordras därjämte särskilda intyg. Fullgör man detta, har Konungens befallningshafvande endast att emottaga anmälan och registrera den; något tillstånd kräfves icke. Men då det är fråga om realisation eller om gårdfarihandel, fordras det för det första, förutom samma betingelser som för handels idkande, intyg om *redbarhet och ordenlighet*, och vidare står det i Konungens befallningshafvandes fria skön att *vägra sitt tillstånd*, ifall personen i fråga icke befinnes innehafva sådana kvalifikationer, att han lämpar sig för rörelsens utöfvande.

Om Konungens befallningshafvande skulle finna, att den tillämnade rörelsen sannolikt endast vore afsedd att begagnas såsom täckmantel för andra sämre förehafvanden eller att sökanden förut gjort sig skyldig till lagöfverträdelser eller oegentligheter vid utöfvandet af enahanda verksamhet, så vägras tillstånd. Konungens befallningshafvande i Södermanlands län har, för att kunna följa med, huru dylika meddelade handelsrättigheter utöfvas, anbefallt samtliga länsmän inom länet att årligen till Konungens befallningshafvande inkomma med berättelser, huruvida anmärkningar kunnat göras mot de handlande, som fått tillstånd på sätt här är i fråga, i afseende på utöfvandet af deras verksamhet. På grund af de anmärkningar, som må hafva blifvit inrapporterade, pröfvar man därefter, om personens i fråga nya ansökning att utöfva gårdfarihandel skall bifallas eller icke. Det är nämligen det förhållandet med tillstånd till kringföring af varor utom boningsorten, i olikhet med vanlig handel, att dylikt tillstånd skall sökas årligen och således gäller för blott ett år i sänder, under det åter vanliga handelsrättigheter gälla så länge personen kan och vill begagna sig af desamma.

För min del fäster jag, som nyss nämndes, högst ringa vikt vid den sidan af förevarande fråga, som afser att på en eller annan plats skydda en handlande för illojal konkurrens; utan för mig gäller såsom det hufvudsakliga, att man skall söka stänga till porten för ett farligt, alltmera öfverhandtagande kringgående af lagens mening, om ej dess formella ordalydelse. Visserligen kan jag icke finna, att den af en motionär föreslagna affattningen af ett blifvande lagstadgande i ämnet är så synnerligen lämplig — i detta fall vill jag gifva utskottet rätt — likasom jag äfven skulle önskat en annan lydelse af reservantens skrivelseförslag, men då jag för min del är alldeles öfvertygad om,

att det går för sig att gifva den nu gällande lagen en sådan lydelse, att den icke, såsom nu, lämnar tillfälle till ett kringgående, sådant som det af mig beskrifna, hvarigenom den af Riksdagen begärda lagstiftningen mot olägenheterna af varors kringförande annorledes än å marknad fullkomligt eluderas, samt det efter Första Kammarens beslut här endast kan gälla en opinionsyttring, anhåller jag att på grund af hvad jag anfört få yrka bifall till reservationen.

Ang. ändring af 10 § näringsfrihetsförelösningsm. m.

(Forts.)

Öfverläggningen var härmed slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr Lindhagen vid utlåtandet fogade reservationen. Herr talmannen ansåg sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 22 bifaller den af herr Lindhagen vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 138 ja mot 31 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Lindhagen vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; och

n:o 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda järnvägsanläggningar;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 24, i anledning af väckt motion om förklaring af 11 § 3 mom. i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

n:o 25, i anledning af väckta motioner angående särskilda lagbestämmelser i fråga om städers och därmed jämförliga samhällens rätt att upplåta mark till bebyggande; och

n:o 26, i anledning af väckta motioner angående inskränkning i ägostyckningsförfarandets tillämpning; samt

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 9, i anledning af väckta motioner angående fördelning af provision för uppbörd af kommunala utskylder och församlingsafgifter till prästerskapet.

§ 10.

Afgåfvos följande motioner, nämligen af:

herr *H. Öhngren*, n:o 225, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel; och

herr *E. A. Lindblad m. fl.*, n:o 226, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen.

Dessa motioner bordlades.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Å. H. Hammar skjöld</i>	under 3 dagar fr. o. m. d. 7 mars,							
» <i>C. A. Danielsson</i>	» 2	»	»	»	»	»	»	»
» <i>C. E. Johansson</i> i Berga	» 4	»	»	»	»	»	»	»
» <i>C. Wallis</i>	» 9	»	»	»	»	»	»	»
» <i>J. W. Lundin</i>	» 2	»	»	»	»	»	»	»
» <i>D. M. Lyckholm</i>	» 5	»	»	»	»	»	»	» och
» <i>K. H. Bergendahl</i>	» 2	»	»	»	»	»	»	»

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,12 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.